

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KOPULA

İsa CEYLAN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2016

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KOPULA

İsa CEYLAN

TC.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

-2016-

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

İsa Ceylan

ÖZET

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KOPULA

CEYLAN, İSA

Yüksek Lisans-2016

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ferruh Ağca

Türk dili çalışmalarında sıkça işlenmiş bir konu olan kopula, araştırmacılar tarafından genel itibariyle ek fiil, bildirme, koşaç başlıkları altında ele alınmıştır. Kopula işaretleyicileri olarak adlandırdığımız +DİR, i-, var, yok, değil gibi yapılar dil araştırmacılarınca çoğunlukla benzer şekillerde veya münferit olarak incelenmiştir. Türk dilinin tarihi dönemlerinden itibaren söz konusu kopula yapıları değişik şekillerde kullanılmaya başlanmış ve günümüz Türkçesinde de hem şekilsel hem anlamsal olarak sıkça kullanılmaktadır. Kopulatif şekiller, Türkiye Türkçesinde isim cümlelerinin yüklemine oluşturma işlevinin yanında cümlelerde kuvvetlendirme, olasılık, belirtme gibi işlevler de üstlenmektedirler.

Çalışmamızda belirlemiş olduğumuz Türkiye Türkçesi metinlerinden örneklerle kopula işaretleyicilerinin kullanımları ve işlevleri üzerinde durulmuştur. Kopulatif formlar şekilsel ve anlamsal olarak bir arada değerlendirilmiş ve cümlelerden yola çıkarak işlevleri hakkında düşünceler dile getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Cümle, İsim Cümlesi, Kopula.

ABSTRACT

COPULA IN TURKISH

CEYLAN, İSA

Post Graduate – 2016

Department of Turkish Language and Literature

Field of Turkish Language

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Ferruh AĞCA

Copula which is a subject that was discussed in Turkish language studies frequently are dealt under commonly under the names of complementary verb, indicative, copulative by the researchers. The structures such as +DIr, I-, var, yok, değil which we name as copula markers were examined in similar manner or severally by the language researchers. Said copula structures have been continued to be used in various forms since the historical periods of the Turkish language and they are used constantly both formally and semantically in today's Turkish. Copulative forms assume functions such as reinforcing in the clauses, probability, and indication besides the function of constituting the verb of the noun clauses in Turkish language.

In our study, the uses and functions of the copula markers are emphasized on with the examples from Turkey Turkish texts which are determined by us. Copulative forms are evaluated together formally and semantically and thoughts about their functions based on the clauses are expressed.

Key Words: Clause, Noun Clause, Copula

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

CÜMLE TÜRLERİ VE İSİM CÜMLELERİNİN YÜKLEMİ HAKKINDA İSİMLENDİRMELER

1.Cümle.....	3
1.1.Fiil Cümlesi.....	4
1.2.İsim Cümlesi.....	8
1.2.1.İsim Cümlelerinin Yüklemi.....	18
1.2.1.1. Bildirme Adı.....	18
1.2.1.2. Ek-Fiil Adı.....	24
1.2.1.3. Koşaç Adı.....	28
1.2.1.4. Kopula.....	29

II. BÖLÜM

KOPULA KAVRAMI

2.1.Fiilsel (Verbal) Kopula.....	34
2.2.Parçacık (Particle) Kopula.....	44
2.3.Çekimli (Inflectional) Kopula.....	50
2.4.Sıfır (Zero) Kopula.....	52

2.5.Var- Yok.....	55
2.6.Değil.....	60
2.7.Katmerli Kopula.....	64

SONUÇ

SONUÇ.....	68
KAYNAKLAR.....	70

KISALTMALAR LİSTESİ

ET: Eski Türkçe

KK: Kiralık Konak

P: Pinhan

S: Su

TO: Tehlikeli Oyunlar

Y: Yalnızız

YD: Yaprak Dökümü

ÖNSÖZ

Bu çalışma ile Türk dili çalışmalarında yeteri kadar ele alınmadığı görülen Türkiye Türkçesinde kopula konusuna bütüncül bir bakış açısı kazandırmaya çalışıldı. Belirlenmiş olan eserlerdeki örneklerden yola çıkarak kopula yapılarının cümlelerdeki işlevleri ve anlamsal görevleri birlikte ele alındı. Çalışma çerçevesinde kopulatif formlar ayrı ayrı ele alınarak metin içerisindeki işlevsel ve anlamsal durumları değerlendirildi.

Çalışmanın ilk aşamasında Türkiye Türkçesinde cümle türleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonraki kısımda araştırmacıların isim ve fiil cümlesi, isim cümlelerin yüklemelerine verdikleri adlar konusunda fikirleri ifade edilmiştir. Ayrıca yabancı kaynaklarda değerlendirilerek araştırmacıların kopula hakkındaki görüşleri belirtilmiştir. Bu tutum diğer diller ve Türkiye Türkçesindeki kopula arasında mukayese yapma imkânı sağlamaktadır. Çalışmada yer alan farklı düşüncelere ışığında kopulanın Türkiye Türkçesindeki durumu ele alınmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında yanımda olan ve hiçbir desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ferruh Ağca'ya göstermiş olduğu sabır ve destek için minnet duygularımı arz ederim.

İsa Ceylan

Mayıs 2016 Eskişehir

GİRİŞ

1. Tezin İçeriği

1.1. Tezin Konusu

Türk dilinde genel itibariyle bildirme, ek fiil olarak ele alınan bazı araştırmacılar tarafından ise koşaç olarak ifade edilen kopula tezin konusunu teşkil etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye Türkçesinde kopula işaretleyicileri vasıtasıyla isim cümlelerinin nasıl meydana getirildiği işlenmeye çalışılmış ve bu yapıların şekil anlam yönüyle hangi işlevler üstlendiği ele alınmaya çalışılmıştır.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışmada kopula şekillerinin farklı kullanım ve işlevleri Türkiye Türkçesinde belirlenmiş olan eserlerden yola çıkarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Türkiye Türkçesinde kopulatif formların isimlere eklenerek onları yüklemleştirme görevinin yanında hangi işlevlerde kullanıldığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde kopula yapılarının cümle içerisinde sahip oldukları şekilsel görevlerinin yanında farklı anlamsal görevler üstlendiği de görülmüş olacaktır. Öte yandan bu çalışmada araştırmacılar tarafından genel olarak tek tek ele alınmış olan kopula yapılarının bir arada incelenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

1.3. Tezin Sınırları

Kopulatif formların cümle içerisindeki temel görevlerinin yanı sıra farklı işlevlerini de değerlendirmek amacıyla Türkiye Türkçesinde belirlenen belirlenmiştir. Tarihsel sırayla Kiralık Konak, Yaprak Dökümü, Yalnızız, Tehlikeli Oyunlar, Pinhan, Su eserlerinden derlenen cümleler tezin örnek cümlelerini oluşturmaktadır.

1.4. Tezde Uygulanan Yöntem ve Teknikler

Bu çalışmada öncelikle cümle, isim ve fiil cümleleri konuları ele alınmış ve bu konu hakkında araştırmacılar tarafından ifade edilen düşüncelere yer verilmiştir. Daha sonra ise isim cümlelerinin yüklemelerinin araştırmacılar tarafından hangi

isimler ile belirtildiği ifade edilmiştir. Konu ile alakalı bir takım yabancı kaynaklar da incelenmiş buradaki görüşler de değerlendirilmiştir. Kopula ile ilgili Türk dilinde yapılan çalışmalar incelendikten sonra belirlenmiş olan örnekler çerçevesinde konu detaylı olarak ele alınmiş ve sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

CÜMLE TÜRLERİ VE İSİM CÜMLELERİNİN YÜKLEMİ HAKKINDA İSİMLENDİRMELER

1.Cümle

Bir olayı, düşünceyi, durumu, duyguyu yargı bildirmek suretiyle anlatan kelime ya da kelime gruplarına cümle denir. Bir dilde en küçük anlatım birimi cümle ile karşılanmaktadır. Olaylar, düşünceler, durumlar ve duygular cümle ya da cümlelerden oluşan dil birlikleri ile anlatılmaktadır. (Karahan, 2005: 9)

Cümleyi meydana getiren kelime ya da kelime grupları yargı içerirler. Cümlelerin meydana getirilmesi için yargı ifade eden bir çekimli fiil veya isim yeterlidir. Bu bağlamda tek kelime ile bir cümle oluşturulabilir. Cümlenin anlamları metin içerisindeki yeri ile bağlantılıdır. Bir cümle metin içerisinde kendisinden önce veya sonra yer alan cümleler vasıtasıyla tamamlanmaktadır. Varlık, kavram, durum, nitelik ve hareketleri karşılayan bütün kelime ve kelime gruplarına ekli ve eksiz olarak yargı yüklemek ve böylelikle yapılan cümleye dönüştürmek mümkündür. (Karahan, 2005:10)

Bir soruya karşılık olarak kullanılan “ evet, hayır” gibi cevaplar yargı içerdiklerinden dolayı cümle değeri taşımaktadırlar. Örneğin: - Dün buraya gelen sen miydin? – Hayır. Burada “hayır” cevabı içerisinde “Ben değildim.” cümlesini barındırmaktadır. Dolayısıyla yargı ifade ettiği için “hayır” sözcüğü bir cümle konumunda yer almaktadır. (Karahan, 2005: 13)

Cümlede yargı yüklem ile bildirilmektedir. Yüklem bir cümlenin en önemli ögesi konumundadır. Cümle yüklem üzerinden şekillenir. Yüklem ihtiyaç duyulduğu takdirde diğer öğelerle desteklenir. Yüklem anlamı özne, nesne, zarf, belirteç gibi öğelerle tamamlanır. Yüklem üzerinde yer alan şahıs ifadelerinden öznenin varlığı anlaşılabilir. “Yaptık” cümlesinde “-k” şahıs eki “biz” öznesine işaret etmektedir. (Karahan, 2005: 16)

1.1.Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil ya da birleşik fiil olan cümlelere verilen addır. Bu cümlede yargı emir kipinin 2. Şahsı haricinde daime ekle yapılmaktadır.

Muharrem Ergin, fiil cümlesinin yüklemi fiil unsuru müstakil bir fiil olan cümleler olarak ifade eder. (Bugün çarşıda çok güzel bir kumaş gördüm, çocuk annesinin ardından koşuverdi.) Yüklemi geçişli fiil olan fiil cümlesinde verilmiş örneklerde bulunan tüm cümle unsurları bulunabilir. Dolayısıyla tam bir fiil cümlesinde fiil geçişli durumda ise fiil, fâil, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf unsurları bulunmaktadır. “Ayça dün oyunağını denize attı” geçişli fiil cümlesinde, “Ayça” fâil, “dün” zarf, “oyunağını” nesne, “denize” yer tamlayıcısı, “attı” fiildir. “Ali bugün evden çıkmadı.” Geçişsiz fiil cümlesinde ise “Ali” fâil, “bugün” zarf, “evden” yer tamlayıcısı, “çıkmadı” fiildir. (Ergin, 2008: 401)

Ergin öğeleri kelime gruplarından oluşan fiil cümlesine şu örneği verir : “Günlerden beri yağın şiddetli yağmurların tesiriyle göldeki su seviyesi sahildeki kayalıkların üstüne çıkmış bulunuyor.” (Ergin, 2008: 402)

Tahsin Banguoğlu,“Türkçenin Grameri” eserinde ‘Basit Cümlenin Çeşitleri’ başlığı altında fiil cümlesine yer vermiştir. Banguoğlu fiil cümlesini yüklemi çekimli bir fiil olan cümleler olarak ifade etmiştir. Yapılışı tam olan fiil cümlesinde 5 üye yer almaktadır ve bunların yer alış sırası şu şekildedir: Kimse+ zarflama+isimleme+nesne+yüklem

✓ Ali bugün okuldan dilekçe alacak.

Yukarıdaki üyelerden her biri türlü şekiller alabilmektedir. Bu şekiller içerisinde nesnenin belirli veya belirsiz olması anlatımı farklı kılar. Cümle üyelerinin kelime sırası halinde bulunması dilimiz için eski bir durumdur. Cümlede yüklem son kısımda yer alması ve kimsenin cümle başında yer alması esastır. Nesne ise cümle içerisinde ortada yer alırken aynı zamanda yükleme yakındır. Kimseden sonra çoğunlukla önce zarflama sonra ise isimleme gelmektedir. Cümle üyelerinin bu sıralanışı Eski Türkçeden beri dilimizde esastır. Bu sıralanış yazmada daha sık konuşmada daha az kullanılmaktadır. Ancak Eski Türkçeden beri cümlede kelime

sırası bazı gramer sebeplerinden dolayı zaman zaman yer değiştirmektedir. (Banguoğlu, 1990: 553)

Günay Karaağaç, “Türkçenin Dil Bilgisi” eserinde ‘Yüklem türüne göre cümleler’ başlığı altında yer verdiği eylem cümlesini yüklemi çekimli bir eylem veya birleşik eylem olan cümledir şeklinde ifade eder. Her türlü hareket, iş, oluş, yani yapma ve olmalar cümleleri ile bildirilir. Bu sebeple eylem cümleleri, isim cümlelerine göre daha çok kullanılır. Geçişli eylem cümlelerinde cümle öğelerinin hepsi bulunabilirken, yüklemi geçişsiz eylem olan cümlelerde nesne bulunmaz. (Karaağaç, 2012: 518)

- ✓ İnsanların bütün bunları kavrayabilecek bir sezgi dehasına sahip olduğunu umdum; Oda kapısının önünde ürkek ayak sesleri geziniyordu; Günsu başını sallayarak gülüyordu; Kağan bütün gece düşündü.

Karaağaç ‘eylem cümlesinin kullanımı’ başlığı altında eylem cümlesi ile ilgili şunlara yer vermiştir:

1. *Eylem cümlesi, bir eylemin, bir yapma veya olmanın nitelendiği yapılardır: “Ne kadar yükselirsen, uçmayı bilmeyenlere o kadar küçük görürsün.; Paylaşılan sevinç iki kat olur, paylaşılan acı yarıya iner.”*

2. *Eylem cümlesi öznesi, etken, ettirgen, edilgen veya bilinmez özne olabilir: “O gün bebek çok ağlıyordu.; Öfkeden gözleri parladı.; Terbiyenin sırrı öğrenciye saygı ile başlar.”*

3. *Eylem cümlesi yüklemi, ya bir eylem kök veya gövdesi ya da bir birleşik eylemdir: “ Sıradan öğretmen anlatır, iyi öğretmen açıklar, yetenekli öğretmen yapar ve gösterir, büyük öğretmen esin kaynağı olur.; Siz kendinize inanın, başkaları da size inanacaktır.”*

4. *Eylem cümlelerinden etken, işteş ve ettirgen geçişli eylemli cümlelerin nesnesi olur: “ Tanrım, beni dostlarıma karşı koru, kendimi düşmanlarıma karşı korurum.; Bu işi kime yaptıracaksın?”*

5. *Etken, işteş, dönüşlü, edilgen ve bilinmez özneli geçişsiz eylemli cümlelerin nesnesi olamaz: “Türkler öldürülebilir; fakat yenilgiye uğratılamazlar.; Öğrenciler büyük bir mutlulukla gülüşüyorlardı.”*

6. *Eylem cümlelerinin olumsuz, basit veya birleşik eylemlerin olumsuz gövdeleriyle yapılır: “Bahçıvan henüz domates fidelerini dikmemiş.; Araba henüz tamire götürülmedi.”*
(Karaağaç, 2012:520,521)

Neşe Atabay, Sevgi Özel, Ayfer Çam, “Türkiye Türkçesinin Sözdizimi” adlı eserde ‘Yüklemlerine Göre Tümceler’ başlığı altında yer verdikleri fiil cümlesinin yüklemi fiil olan cümle, fiil cümlesidir şeklinde tanımlamaktadırlar. Fiil cümlelerin yüklemi yalın, türemiş ya da bileşik fiil olabilir. Ad ve ad soylu kelimelerin fiil gibi kullanılmalarını sağlayan olmak etmek, eylemek, kılmak gibi fiiller bir tür birleşik fiil meydana getirirler. Dolayısıyla fiil cümlelerinde yüklem tek sözcükten meydana gelebildiği gibi birden fazla sözcükten de oluşabilmektedir. Yalın, bileşik, girişik, sıralı, devrik gibi farklı cümle çeşitleri fiil cümlelerini yapı bakımından şekillendirebilir. Bu cümleler biçim ve anlam bakımından olumlu, olumsuz, soru ve buyruk anlamı taşımaktadır. Bazı eylem cümleleri de söyleyiş veya ünlem ifadeleriyle ünlem cümlesi olarak kullanılır. Tüm bu özellikleri taşıyan eylem cümlesinin yüklemi kişi ve zaman kavramı taşıyan çekimli bir fiil özelliğindedir. (Atabay, Özel, Çam, 2003: 57)

Fiil cümlelerinde etken, edilgen, dönüşlü, işteş, ettirgen çatılı fiiller yüklem olabilmektedir. Türkiye Türkçesinde değişik zamanlı ve çekimli fiillerin yüklem olduğu pek çok fiil cümlesi bulunmaktadır:

- ✓ Kadıköy iskelesinde saatlerdir bekleşen yolcular, tıklım tıklım bir vapura doluştuk. ((Atabay, Özel, Çam, 2003: 68)

Hikmet Dizdaroğlu, “Tümce Bilgisi” adlı eserinde ‘Eylem Tümcesi’ başlığı altında ele aldığı fiil cümlesini şu şekilde ifade etmektedir:

Yüklemi çekimli bir eylem olan bağımsız yargılı anlatıma eylem tümcesi denir. Eylem tümceleri öznenin ne yaptığını bildirir.

Eylem tümceleri, ya bildirme ya da isteme kipleriyle kurulur. Bildirme kipleriyle kurulu eylem tümceleri bir yargıyı, bir oluşu, bir durumu bildirirler. İsteme kipleriyle kurulu eylem tümceleri ise, bir duyguyu belirtme, istek gereklilik, buyruk anlamları taşır.

Bildirme kipleri edimi, oluşu, kılışı belirli bir zamana bağlı olarak bildirirler. İsteme kiplerinde kesin bir zaman anlamı yoktur.

Eylem tümcelerinde yüklem yalın ya da birleşik zamanlı olur. Anlam yönünden olumlu, olumsuz, sorulu biçimde bulunur.(Dizdaroğlu, 1976:170)

Hikmet Dizdaroğlu, yukarıda belirtilmiş olan eserinde ‘Anlamlarına Göre Tümce Türleri’ başlığı altında eylem cümlelerini hem olumsuz hem de olumlu yönden ele almış şu şekilde ifade etmiştir:

Yüklemi bir eyleme dayanan ve edimin yapılma ya da olmasını bildiren tümce olumlu eylem tümcesidir. Türkçedeki bütün eylem tabanları olumludur. Olumsuzluk takısı ulanmadıkça, eylemlerle kurulu tümceler her zaman olumlu anlam taşır. Olumlu eylem tümceleri ikiye ayrılır: biçimce ve anlamca olumlu eylem tümcesi, biçimce olumsuz anlamca olumlu eylem cümlesi.

Yüklemi eylem olan ve edimin, kılığının, oluşan ters yönde belirlendiği tümce, olumsuz eylem tümcesidir. Olumsuz eylem tümceleri kılışları bakımından iki türdür: Biçimce ve anlamca olumsuz eylem tümcesi, biçimce olumlu anlamca olumsuz eylem tümcesi.(Dizdaroğlu, 1976:285,286,291,292)

1.2. İsim Cümlesi

Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümleler isim cümleleridir. İsim ve isim grupları, “i-“ ek fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde kip eki taşımayan yüklem geçmiş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere –Dir eki de kullanılmaktadır. (Karahan, 2005, 96)

Muharrem Ergin, isim cümlesini yüklemi, fiil unsuru, isim fiili ile bir isim unsurundan meydana gelen cümle olarak anlatır. Ergin, isim cümleleri ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

İsim fiili yüklem fiil kısmını, isim unsuru ise yüklem isim kısmını oluşturmaktadır. İsim fiili bildirme fiili olduğundan isim cümlesinin yüklemi “yüklem ismi” ile bildiriciden meydana geldiği söylenebilir. Yüklem ismi bir kelime veya kelime grubundan meydana gelebilmektedir. Bildirme isim cümlesinin temelini oluşturur ve onun başlıca fonksiyonudur. Gerçekten bir isim cümlesinde bir nesnenin bir nesneye, bir şeyin bir şeye isnadı vardır. Isnadın sonuna bildirme unsurları getirilerek isnat hükme, iki unsur birbirine bağlanmış olur. İ- fiilinin bir kısmı ek halinde olan, bir kısmı çok defa eklenen şekillerden ibaret bulunan bildirme unsuru bu cümlelerde bazen kullanılmayabilir; hava güzeldir yerine hava güzel cümlesinde olduğu gibi. İstanbul Türkçesinde bu düşürme çok yapılmakta buna karşılık bilhassa Azeri sahasındaki ağızlarda bildirme unsuru çok muhafaza edilmektedir. Nesne unsuru isim cümlesinde bulunmaz. Yer tamlayıcılarından yalnız lokatiflisi bulunmaktadır. Demek ki isim cümlesinin unsurları predikat, fâil, zarf ve lokatifli yer tamlayıcısıdır. İsim cümlesi isnat, bildirme esasına dayandığı için en önemli unsurları predikat ve fâildir. Predikat isnat, fâil de kendisine isnat yapılandır. Bunların

yanında kullanılması gerektiği zaman üçüncü unsur olarak da zarf yer almaktadır. Lokatifli yer tamlayıcısı isnadın yeri söz konusu olduğunda cümlede yer verilir. Aşağıda isim cümlelerine örnekler verilmektedir:

- ✓ Duvar beyazdır.
- ✓ Babam bugün çok yorgunmuş.
- ✓ İstanbul havası sonbaharda çok güzeldir.
- ✓ Fuzuli divan edebiyatının en büyük şairidir.

Bir fiil unsuru içermesi nedeniyle, isim cümlesi de aynı zamanda bir fiil cümlesidir. Bundan dolayı bu cümleyi fiil cümlesinden büsbütün ayrı cümle olarak düşünmemek, bu cümlenin fiil cümlesinin bir şekli olduğunu ifade etmek gerekmektedir. (Ergin, 2008: 403)

Tahsin Banguoğlu, yüklemi bir isim olan cümleye isim cümlesi dendiğini ifade etmiştir. Konu ile alakalı görüşlerini şu şekilde belirtmektedir:

Geçişsiz fiil cümlesinde olduğu gibi isim cümlesinde de yüklem başka bir varlık üzerinde etkisi bulunmadığından dolayı nesnede bulunmamaktadır. Dolayısıyla cümlenin bir ögesi eksik bulunmaktadır. Buna göre tam yapı bir isim cümlesinde dört üye bulunmaktadır ve bunların doğrudan sırası şu şekilde ifade edilebilir. (Banguoğlu, 1990: 535)

Kimse + Zarflama + İsimleme + Yüklem

Hava bugün Ankara'da karlıymış.

Yukarıda yer alan cümle fiil cümlesinden farksız bir şekilde sıralanmıştır ancak yüklem yapısı ile fiil cümlesinden ayrılmaktadır. Bu cümlede sadece “karlıymış” yerine “karlamış” kullanılırsa bu cümle bir fiil cümlesi yapılmış olur. (Banguoğlu, 1990: 535)

İsim cümlesinde öğelerin bu şekilde sıralanması esastır ve burada da vurguya paralel olarak bir gramerce işleyiş meydana getiren değişik sıralanış bulunur. Bunun gibi mantıkça ve duyguca belirtme ifade eden değişme şekilleri isim cümlesinde de görülmektedir. Vurgulu kelimenin yükleme yakın yer almış olması yaygın bir değişik sıralanma biçimidir. (Banguoğlu, 1990: 536)

Yüklemin cümle başına doğru “kimse”ye yaklaştırılmış olması ya da başa alınması, yani bir başka deyişle devrik cümle kullanımı oldukça yaygındır: (Banguoğlu, 1990: 537)

✓ *Hava karlıymış bugün Ankara’da.*

Sıra değişmeleri isim cümlesinin kuruluşunda, konuşmada yaygın olarak kullanılır. Bu değişim yazıda ise doğrudan söz aktarmalarında ve yeni denemelerde fiil cümlesindeki durumlara benzemektedir. (Banguoğlu, 1990: 537)

İsim cümlesinin yapısal özelliğinin isimden yüklem oluşturur. İsimden yüklemi en çok kullanılan şekliyle isimlere, başlı başına bir kelime değil bir ekler sistemi olarak ifade edilebilen cevher fiili getirilerek kurulur. Bunlar içerisinde yalnız “-dır” eki konuşma esnasında çoğunlukla düşer yazıda ise bazen kullanılır bazen ise tamamen kullanılmaz. “-dır” eki yüklemin 3. kişi çokluğunda düşebilir. O zaman yüklem ya tekli şeklinde olduğu gibi ismin eksiz haliyle kurulmuş olur ya da sadece bir çokluk eki alır: (Banguoğlu, 1990: 536)

✓ *Onlar dargın.*

✓ *Hanımlar evde.*

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere isimle yüklem oluşturulan cümlelerin olumsuzluğu ve soru şekilleri fiille yüklem oluşturulan cümlelerden farklıdır. Olumsuz şekil yapılırken isme “değil”, soru şeklinde ise “mi” getirilerek yapılır ve cevher fiili de bunlara eklenir. (Banguoğlu 1990: 536)

- ✓ 1. Olumlu : *Deniz dün soğuk-tu.*
- ✓ 2. Olumsuz : *Deniz dün soğuk değil-di.*
- ✓ 3. Olumlu soru : *Deniz dün soğuk mu-ydu?*
- ✓ 4. Olumsuz soru : *Deniz dün soğuk değil mi-ydi?*

1,2 ve 3. parçada yazılan bu şekiller aslında bir kelime olarak kabul edilebilir ve bu kelimeler yüklemi meydana getirirler.

Cevher fiilin yalnız dört kipi bulunduğundan eksik olanlar yerine göre “olmak” fiilinin gelecek ve eğim kipleriyle tamamlanır, isimden yüklem onlarla kurulur.

- ✓ *Artık sen de yolda sabırlı olacaksın.*
- ✓ *Sofra sekizde hazır olsun.*

“-imek” fiili aslında bir durum fiili “olmak” ise bir oluş fiili olduğundan –imek fiili olmak fiilini her anlamıyla örtmez. Bunun yanında –imek fiili gibi salt fiil olan olmak ve bulunmak gibi fiilleri de yüklem fiili olarak kullanılmaktadır; (Banguoğlu 1990: 537)

- ✓ *Ben o gün dükkanda bulundum.*
- ✓ *Ağabeyin yüzbaşı olmuş.*

Günay Karaağaç, “ Türkçenin Dil Bilgisi” adlı eserinde ‘Yüklemnin türüne göre cümleler’ başlığı altında ele almış olduğu isim cümlesini; yüklemi çekimli bir eylem değil, ad ve ad soylu biz söz olan cümle ad cümlesidir şeklinde ifade eder. “İsim cümlesi bir yapma veya olma olayı değil, bir var oluş bildirir. Çünkü taşıdığı tek eylem, var oluş bildiren ana yardımcı eylemdir. İsim cümleleri ancak ana yardımcı eylemle kurulabilen cümle türleridir. İsim cümlelerinde, bir yapma olmadığı için nesne, bir hareket olmadığı için yaklaşma ve uzaklaşma çekimli yer tamlayıcısı ve zaman zarfı dışında zarf bulunmaz. İsim cümlesinde var oluş bilgisi için yer ve zaman önemli özellikler olduğu için zaman zarfı ve bulunma durumu çekimli yer tamlayıcısı bulunabilir.” der. (Karaağaç, 2012, 521)

Hikmet Dizdaroğlu, isim cümlesini Şu Şekilde anlatır:

“Yüklemi ad, ad soylu sözcük ya da sözcük öbeği olan bağımsız yargılı anlatıma ad tümcesi denir. Yüklemi eylem olmayan bütün tümceler ad tümcesi sayılır.

Ad tümceleri, öznenin ne olduğunu ya da bir durumu bildirirler. Nitelik, özellik, sayı kavramlarına bağlı olarak yüklemle özne arasında bağlantı kurarlar.

Ad tümcelerini eylem tümcelerinden ayıran tek özellik: eylem tümcelerinde yüklemelerin çekimli eylemlere, ada tümcelerinde ise adlara ya da ad soylu sözcüklere dayalı olmasıdır. Bundan ötürü, ad tümceleri eylem tümcelerinden çok başka, görevi değişik bir kuruluş sanılmamalıdır. Duygu ve düşünceleri istekleri iletme ve belirtmede, eylem tümcesi ile ad tümcesi arasında hiçbir ayırım yoktur.

Eski gramerciler, tümcenin eyleme dayalı olduğu görüşünde idiler, ada tümcesinin varlığını kabul etmiyorlardı. A. Meillet, J. Vendryes, OttoJespersen gibi dilbilimcileri ve daha başkaları, bu kanının yanlışlığını ortaya koymuŐ, yüklemlerine göre ad ve eylem tümcesi diye, iki tümce türünün bulunduğunu tanıtlamıŐlardır. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra, tümcenin yalnız eylem soylu sözcüklerle kurulabileceği kuramı, iki tür tümceye (ad ve eylem tümcesi) bırakmıŐtır.

Ad tümcelerinin yargı bildiriŐi, ekeylemlerle sağlanır. Adlar ve ad soylu sözcükler, ancak ekeylemin çekimine girerek eylem (yüklem) niteliğini kazanır ve tümce kurabilir. Ekeylemlerle kurulu tümceler, ad tümcesi olur.

Ad tümcelerinde yüklem, koşaç da alır. Koşaç tümceye olumluluk, olumsuzluk, kesinlik, olasılık, sürerlik anlamları katan bir takı ya da sözcüktür. Olumluluk kavramı –dirkoŐacıyla,

olumsuzluk kavramı da değil ya da değildir sözcükleriyle kazandırılır. Değildir sözcüğünde iki koşaç (değil, -dir) üst üste bindiği için, buna katmerli koşaç da denir.

Koşaçlar tekil ya da çoğul üçüncü kişiyi bildiren yüklemelere ulanır. Eylem tümcelerinde, birinci tekil ya da çoğul kişiyi bildiren yüklemelere de gelebilir.(Dizdaroğlu, 1976: 164,165)

Hikmet Dizdaroğlu, “Tümce Bilgisi” adlı eserinde ‘ Anlamlarına Göre Tümceler’ başlığı altında isim cümlelerini olumlu ad tümcesi ve olumsuz ad tümcesi gibi başlıklara ele almış ve şu şekilde ifade etmiştir:

Yüklemin bildirdiği eylemin yapılma ya da olma doğrultusunda belirlendiği tümceye olumlu tümce denir. Türkçede bütün eylemler, adlar ve ad soylu sözcükler olumludur ancak özel takılarla olumsuz biçimlere dönüştürülebilirler. Olumlu tümceler yüklemin cinsine göre, ad ya da eylem tümcesi olarak iki türlüdür. Olumlu ad tümcesi ise; yüklemi ad ya da ad soylu sözcüklerden oluşan ve olumlu yargı bildiren tümcelere verilen addır. Olumlu ad tümceleri, kuruluşça iki türlüdür: Biçimce ve anlamca olumlu ad tümcesi, biçimce olumsuz anlamca olumlu ad tümcesi.

Yüklemin gösterdiği eylemin yapılma ya da olma doğrultusunda belirlenmediği tümceye olumsuz tümce denir. Olumsuz ad tümcesi ise yüklemi ad ve ad soylu sözcüklerden oluşan ve bir durumu, oluşu ters yönde bildiren tümcedir. Olumsuz ad tümceleri kuruluşça ikiye ayrılır: Biçimce ve anlamca olumsuz ad tümcesi, biçimce olumlu anlamca olumsuz ad tümcesi.(Dizdaroğlu, 1976: 282,283)

Karahan, *Türk Gramerciliğinde İsim Cümlesi-Fiil Cümlesi Tartışmaları* adlı çalışmasında isim ve fiil cümlesi üzerine görüşleri değerlendirmiş ve şu düşünceleri ifade etmiştir:

Yüklemi isim olan cümlenin isim, fiil olan cümlelerinde fiil cümlesi olarak adlandırılması Türk gramerciliğinin genel görüşlerinden biridir. Bu görüşe göre fiil

cümlelerinde yüklem, çekimli bir fiilken, isim cümlelerinde ise yüklem, ek fiille çekimlenmiş olan ve ek fiili bulunmayan bir isimdir. (Karahan, 2015: 96)

Karahan, Türkçede asli cümle yapısının isim cümlesi mi yoksa fiil cümlesi mi olduğu konusunda farklı düşünceler olduğunu ifade etmektedir. Kimi araştırmacılar fiil cümlesinin Türkçede asli cümle tipi olduğunu savunurken, bazı araştırmacılar ise asli cümlenin ek-fiilli isim cümlesi olduğu fikrini savunmaktadırlar. Öte yandan her iki cümle tipinin de asli cümle yapıları olduğunu savunan üçüncü bir görüş de bulunmaktadır. (Karahan, 2015)

Leyla Karahan, “Fiil cümlesinin asli olduğu üzerine düşünceler” başlığı altında şu düşüncelere yer verir: Türk gramerciliğine *-isim ve fiil cümlesi ayrımı kabul edilse de-* Türkçede asli cümlenin fiil cümlesi olduğu, isim cümlesinin ancak fiil yardımıyla kurulabileceği düşüncesi hakimdir. (Karahan, 2015: 1)

Banguoğlu, isim cümlesin yüklemce fiil ile kurulduğunu, -DIr ekinin konuşmada sık sık, yazıda bazen düştüğünü ve kullanılmadığını söylerken, isim cümlelerinin varlığının ancak bir fiille mümkün olduğunu kabul etmiş olmaktadır. (Karahan, 2015: 1)

Ergin, Türkçede isim ve fiil cümlesi olmak üzere iki cümle çeşidinin varlığını ifade eder. Ona göre isim cümlesi de fiil vasıtasıyla kurulur. Bu fiil bazen özellikle İstanbul Türkçesinde düşmektedir. “Hava güzeldir.”, “Hava güzel.” örneklerinde görüldüğü gibi bazı durumlarda fiil kullanılmamaktadır. Bu fiilin düşmüş olması fiilin isim cümlelerindeki mutlak varlığını göstermektedir. Ergin’in bu görüşü şu cümlesinde açıkça görülmektedir: “Bir fiil unsuru ihtiva etmesi itibariyle şüphesiz isim cümlesini de bir fiil cümlesinden büsbütün ayrı bir şey sanmamak, bu cümlenin fiil cümlesinin hususi bir şekli olduğunu unutmamak lazımdır.” (Karahan, 2015: 1)

Eraslan’a göre bir durumun veya fikrin hüküm içerecek şekilde ifade edilmesi ancak bir fiille sağlanabilmektedir. Özel ifadelerde ve kısaltılmış cümlelerde çekimli fiilin kullanılmayışı bu esası bozamaz. Eraslan cümleleri “çekimli esas fiillerle kurulan”, “çekimli yardımcı fiillerle kurulan” şeklinde ikiye ayırır ve çekimli yardımcı fiillerle kurulan cümlelere “isim cümlesi” adını verir. Ona göre isim

cümleleri er- ve tur- yardımcı fiillerinin çekimli şekilleriyle bazen de “yardımcı fiilin düşürülmesi” ile oluşmaktadır. (Karahana, 2015: 2)

Dizdaroğlu, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren cümlelerin yalnız fiil soylu kelimelerden kurulabileceği kuramının yerini iki tür cümleye bıraktığını ifade etmektedir. Ona göre isim cümlelerinin kurulabilmesi için fiile ihtiyaç duymaktadır. İsimler ancak ek fiilin çekime girerek fiil (yüklem) niteliği kazanması ile cümle olabilmektedir. (Karahana, 2015: 2)

Karahana, “ İsim cümlesinin asli olduğu üzerine görüşler” başlığı altında şunları söyler: Bu düşünceyi savunan araştırmacı sayısı fazla değildir. Bu düşünceyi savunanlara göre Türkçede asli cümle, ek fiille oluşturulan isim cümlesidir. Hüseyin Cahit, *Türkçede Sarf ve Nahiv* adlı eserinde cümlelerin özne, yüklem ve “rabita”dan oluştuğunu, rabita görevini daima *imek* fiilinin üstlendiğini ifade eder. Cahit, imek fiilinin bütün kipleri olmadığından gerektiğinde ol- fiilinin kullanılabileceğini belirtir. bu düşünceyi savunan bir diğer araştırmacı da Türkçenin gramerini yazan Deny’dir. Net olarak belirtmese de Deny de Türkçede asli cümle yapısının isim cümlesi olması gerektiğini belirtmektedir. (Karahana, 2015: 2)

Karahana, “ Hem fiil hem de isim cümlesinin asli olduğu üzerine görüşler” başlığı altında şu düşünelere yer vermiştir: Bu görüşü savunan araştırmacıların bir kısmı asli cümle tipinin isim cümlesi olduğunu bir kısmı ise fiil cümlesi olduğunu ifade etmektedirler. Eski Türkçenin cümle yapısını inleyen Şinasi Tekin’e göre Türkçede hem isim hem de fiil cümlesi mevcuttur. Tekin isim cümlelerinin varlığını kabul etmekte ancak bu cümlelerin bildirici ve zamir olmadan kurulamayacağını benimsemektedir. (Karahana, 2015: 2)

Asli cümle türünün hem isim hem fiil olduğunu ileri süren bazı araştırmacılara göre, isim cümlesi kurulabilmesi için fiile ihtiyaç duyulmamaktadır. Emre, fiille de isimle de cümle meydana getirebileceğini ancak isim cümlesini oluşturmak için fiilin şart olmadığını ifade eder. Emre, bu konu ile alakalı olarak şu örnekleri vermektedir: “Hava güzel, yemek hazır, dert çok.” “Hava güzel.” ve “Hava güzeldir.” Örneklerini veren Emre, bu iki cümle arasında sezilir bir mana farkı

olduğunu belirtir. Burada –Dır ekini kullanılsa da bu cümle bir fiil cümlesi olmadığını ifade eder. (Karahan, 2015: 2)

Karahan, bu görüşlerden sonra asli fiil tipinin ne olması gerektiği hakkında şu değerlendirmelere yer vermiştir:

İsim cümlesi ve fiil cümlesi hakkındaki bu görüşlerde fiil cümlesi hakkında araştırmacıların çoğu hemfikirdir. Ancak isim cümlesi tartışmalıdır. Bu konuya evrensel dil çalışmaları göz önünde bulundurulduğunda, isimlerin yüklem olabilmeleri için kopulatif yapılara ve yardımcı fiillere ihtiyaç duyulmaktadır. Fiilsiz cümle kurulamaz şeklinde yorumlanabilecek olan bu görüş, Türkçenin fiilsiz de kurulabilen cümle yapısına açıklık getirmektedir. (Karahan, 2015: 3)

Bütün bu düşünceler ışığında Karahan Türkçenin asil cümle tipinin hem isim hem de fiil cümlesi olduğu görüşünü benimsemektedir. İlk ve temel cümleler de yargı/bitmişlik ifade eden eksiz isim ile eksiz fiil kökleridir. İnsanın düşünce dünyası geliştikçe, insanlar başka kipleri, zamanları, şahısları ifade etmek, anlamı pekiştirmek ihtiyacı duymuş bu da dilin gelişim sürecinde ekleri ortaya çıkarmıştır. (Karahan, 2015: 3)

Eraslan, “Bar ve Yok Kelimelerinin Cümle Kuruluşundaki Rolü” adlı çalışmasında bu kelimelere ile ilgili şu düşüncelere yer vermektedir: Bar ve yokkelimelerinin cümle kuruluşundaki rolünü ifade etmek için Türkçede bildirmenin teşkilini belirtmek gerekmektedir. Türkçede ‘bildirme’ cümlenin temelini oluşturan çekimli fiillerle teşkil edilir, çünkü bir fikrin ya da durumun hüküm bildirmesi ancak çekimli fiille mümkün olmaktadır. Özel ifadelerde ve kısaltılmış cümlelerde çekimli fiilin kullanılmayışı bu esası bozmamaktadır. (Eraslan, 1996: 457)

Eraslan, “Çekimli Esas Fiillerle Kurulan Bildirme” başlığında bildirme ile ilgili şunları ifade etmektedir: Bildirmenin çekimli esas fiillerle kurulduğu cümleler fiil cümlesi olup ET’ de dört kipi mevcuttu: Geniş zaman kipi, görülen geçmiş zaman kipi, öğrenilen geçmiş zaman kipi ve gelecek zaman kipi. Daha sonra bazı lehçe ve

şivelerde bunlara şimdiki zaman kipinin de eklenmesi ile beşe yükselmiştir. (Eraslan, 1996: 457) Eraslan “Çekimli Yardımcı Fiillerle Kurulan Bildirme” başlığı altında bildirme ile ilgili şu düşüncelere yer vermektedir: Bildirmenin çekimli *er-* ana yardımcı fiili ile kurulduğu cümleler isim cümleleri olup bunların da ET’de dört kipi mevcuttu: Geniş zaman kipi, görülen geçmiş zaman kipi, öğrenilen geçmiş zaman kipi ve gelecek zaman kipi. Başlangıçta esas fiil olan *er-* “mevcut olmak, var olmak”, yardımcı fiil fonksiyonunu ET içinde kazanmıştır. *er-* ana yardımcı fiili ile hükmün ifadesi, bu fiilin kelime veya kelime grubu halindeki bir unsur ile teşkil ettiği birleşik fiilin çekimiyle sağlanır. Birleşik fiilde yer alan unsur, yüklem ismi görevini yüklenmektedir. ET’den sonra im cümlelerinde gelecek zaman kipinde *er-* fiili yerine *bol-* veya *ol-* yardımcı fiilinin kullanıldığı görülmektedir. *er-*(veya *bol-*, *ol-*)fiilleri olmak ifade ettiklerinden geçişsiz fiillerdir. Bundan dolayıdır ki isim cümlelerinde nesne unsuru bulunmamaktadır. (Eraslan, 1996: 457)

Eraslan, bu çalışmasında “ *er-* Yardımcı Fiilinin Çekimli Şekilleriyle” başlığında şu bilgileri ifade etmektedir: İsim cümlelerinde esas kuruluşun *er-* fiilinin çekimli şekilleriyle ortaya çıktığı görülmektedir. *er-* fiiliyle birleşik fiil teşkil eden ‘yüklem ismi’, yardımcı fiilin zarfı mahiyetinde olup hükmün mahiyetini açıklamaktadır: Bögülüg erdem ketıdıgsız erür. “Tabiat üstü gücünün hududu yoktur.”

Eraslan, “ *tur-* Yardımcı Fiilinin Çekimli Şekilleriyle” başlığı altında şunları söylemektedir: isim cümlelerinde bildirmenin geniş zaman kipinde *er-* yerine *tur-* fiilinin kullanıldığı Eski Türkçeden beri birçok lehçe ve şivelerde görülmektedir. Başlangıçta bütün şahıslarda kullanılmakta iken sonraları kullanım sahası daralıp 3. Şahıslara inhisar etmiştir. Batı Türkçesi’nde ise yardımcı fiilin çekimli şekli ekleşmiştir: *tur-ur* / *dur-ur* > *-tur/-tür*, *-dur/-dür* Eraslan, “Yardımcı Fiilin Düşürülmesi İle” başlığını verdiği bölümde şu düşünceleri ifade etmektedir: İsim cümlelerinde bildirmenin geniş zamanda yardımcı fiilin (*er-* veya *tur-*) kullanılmayışına daha Eski Türkçe içinde rastlanmaktadır. (Eraslan, 1996: 458)

1.2.1. İsim Cümlelerinin Yüklemleri

1.2.1.1. Bildirme Adı

Türk dili çalışmalarında “bildirme adı” genel itibariyle +Dİr eki ile anılmaktadır. Dolayısıyla birçok araştırmacı tarafından +Dİr eki “Bildirme Eki” olarak ifade edilmektedir. Muharrem Ergin, “+Dİr” ekini şu şekilde ifade etmiştir:

“+Dİr” eki adlara getirilen bir ek olarak önce sıfat fiillerin sonunda, sonra da fiil çekimlerinde kullanılmıştır. Bunda hem fiil çekim eki, hem sıfat fiil eki olan ekler rol oynamıştır. “+Dİr” ekinin önündeki fiil şekilleri de ad durumunda bulunmuş, sonradan çekimli fiil haline geçince bir anlam katmıştır. Katmış olduğu bu anlam hikâye, rivayet, şart şekillerindeki kadar belirli olmamıştır. Bazı fiil kiplerinin bazı şahıslarında kullanılan “+Dİr” eki, fiil çekiminin yapısında ve anlamda tuttuğu yer bakımından tam bir birleşik çekim eki durumuna geçmemiş olsa da, yine de birleşik çekim yapan bir ek durumunda görülmeli ve bu ekle yapılan şekilleri isim fiilin şimdiki zamanı ile kurulan birleşik çekim olduğu düşünülmelidir. Bu ek, üçüncü kişi bildirme eki olduğu için önce fiil çekimlerinin yalnız üçüncü kişilerde kullanılmış daha sonra ise diğer kişilere geçmiştir. Bu ekin şimdiki zaman ihtimal, kuvvetlendirme gibi işlevleri vardır ancak bu işlevler çoğunlukla birbirine karıştırılmış hatta asıl işlevi olan şimdiki zaman ifadesi artık pek hissedilmez olmuştur. Bu ek kipleri şimdiki zamana aktarırken kuvvetlendirme ve ihtimal ifadelerini ortaya koyduğu için birleşik zaman çekimi, zaman çekiminden ziyade şekil çekimi durumuna girmiştir. Dolayısıyla Ergin bu birleşik çekime, kuvvetlendirme ihtimal adını vermiş ve şimdiki zaman birleşik çekimi diye adlandırabileceğini ifade etmiştir. (Ergin, 2008: 212)

İmek fiilinin şimdiki zaman eki ile, yani bildirme eki ile yapılan birleşik çekimdir: gelmiş-tir, biliyorsun-dur, göreceksiniz-dir gibi. Bu çekimde yalnız bildirmenin teklik 3. şahıs eki olan –dır, -dir,-dur,-dür kullanılır. Aynı zamanda daha çok üçüncü şahıslara getirilir. Öte yandan getirildiği kip ve şahıs da çoktur. Bu sebeplerle bu şekil hikaye, rivayet,şart gibi birleşik çekim değildir. Biraz farklıdır. Ama yine de birleşik çekim sayılır.Bu çekimde –dır,-dir eki bir kuvvetlendirme, bir de ihtimal bildirir. (mutlaka) gelmiştir, (belki) gelmiştir gibi. (Ergin, 2008: 212)

Zeynep Korkmaz, “+Dİr” hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“+Dİr” eki, zaman ifade eden isimlere gelerek isimleri yüklemleştirme yerine ‘ bir zamandan beri’ anlamıyla zarflar meydana getirir. (Ne zamandır, aylardır, günlerdir.) Korkmaz “+Dİr” ekinin bu şekilde kullanılmasının Türkçede işlev ve anlam kaymalarındaki geçiş esnekliğine bir örnek olduğunu belirtmektedir. “+Dİr” in bir başka kullanımına ‘zamirler’ de ‘soru zamirleri’ alt başlığında değinen Korkmaz ‘ne’ soru zamirlerinin de i- ekfüli ve –dir bildirme eki ile çekime girerek cümlede yüklem görevinde bulunduğunu ifade eder. (Korkmaz, 2014: 419)

“-tur yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden (tur-ur) çıkan, yüklemi özneye bağlayan, ekleşip ünlü ve ünsüz uyumlarına giren, ek fiilin bildirme kipinin teklik ve çokluk üçüncü şahıs çekimlerine girerek anlamı güçlendiren –Dİr/ -Dur eki”

“+Dİr” eki isim ve isim soylu kelimelere gelerek onları yüklemleştirmesinin yanında eklendiği sözcüklere farklı anlam görevleri de yükler. Ediskun bu konuyu ‘ özel kullanışlar’ başlığı ile ele almıştır. Ediskun’a(1999) göre “+Dİr” eki isimlere getirilmediğinde ‘cümlede kesin bir yargı’ vardır, getirildiğinde ise

çoğunlukla 'kuvvetli ihtimal' ifade etmektedir. "+Dir" eki ile oluşmuş kalıp sözler de bulunmaktadır. Ayrıca Ediskun kitabının 'zarflar' kısmında "+Dir" ekine yer vermiş ve "+Dir" yapılı zaman zarflarının, zaman bildiren sıfat tamlamalarından ya da başka kelimelerden türedikleri ve geçmiş zamanda başlayıp sözün söylendiği ana kadar süren bir süreyi anlattığını ifade eder.(üç gündür, epey zamandır) (Korkmaz, 2014: 639, 640, 641)

Ediskun, "+Dir" ekini fiil çekimli işlevlerini şu şekilde ifade eder:

Duyulan geçmiş zamana eklendiğinde 'kesinlik' ya da 'olasılık', şimdiki zamana eklendiğinde 'tahmin', gelecek zamanın 3. Teklik kişisine eklendiğinde çoğu zaman 'kesinlik', 2. Teklik ve çokluk kişilerine eklendiğinde 'olasılık' ve 'oranlama', gereklilik kipinin 3. kişisine eklendiğinde 'kesinlik' anlamı verir. (Ediskun, 1999)

Aksan, "+Dir" ekli kullanımların işlevlerini 'ihtimal ve tahmin' belirtmede , 'belirleme, saptama ve resmi açıklamalarda', 'geçmişte sürekli yaşanan bir olayı, bir durumu belirleme', 'gereklilik anlamının pekiştirilmesi', 'geçmişte yapılması gereken bir işi belirtme, bir beklentiyi dile getirme' olarak sıralamıştır. (Aksan, 2003)

Yeter Torun *+DIR/+DUR Bildirme Ekiyle Oluşturulan Bazı Yapıların Cümledeki Kullanımları Üzerine* adlı çalışmasında +DIR/+DUR bildirme ekinin cümle içindeki işlevleri hakkında düşüncelerini belirtmiştir ve üçüncü teklik kişi bildirme ekinin (+DIR/+DUR) Eski Türkçe'deki tur- fiilinin geniş zamanının ekleşmesiyle meydana geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu ekin ek fiilin çekiminde kullanımının yanı sıra çekimli fiillere kattığı anlamlar üzerinde çokça durulduğunu söyleyerek bu çalışmasında ekin cümlede yükletme işlevi dışındaki kullanımlarını ifade etmektedir.

Torun +DIR/+DUR eki için "bildirme eki" nin dışında "bildirme koşacı" veya "koşaç" terimlerinin kullanıldığını ifade etmektedir. Bunun yanında zaman bildiren kelime ya da sıfat tamlaması üzerine bu ek geldiğinde ortaya çıkan yapıların

cümlede zaman zarfı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu tür yapılar zaman bildiren kelime ya da sıfatlara eklenen “-dan beri” yapılarıyla aynı görevde kullanılabilir. Fakat “-dan beri” belli bir zaman noktasından başlangıç ifade ediyorsa o zaman bu yapının yerine +DIR/+DUR ifadesi kullanılmamaktadır.

Torun, bildirme ekinin nesne ya da özneye abartı, pekiştirme, kuvvetlendirme anlamları kazandırdığını ve zaman bildiren kelime ya da sıfat tamlamaları üzerine getirildiğinde yapının zaman zarfı işlevi ile kullanıldığını belirtmiştir. “ Yıllardan beridir” örneğini vererek belirsiz bir zamandan başlayıp konuşma anındaki zamana kadar geçen süreyi ifade etmek üzere kullanıldığını ve bunların *süreç belirten zaman zarfları* olarak adlandırılabilceğini söylemektedir. Bildirme ekinin ilk işlevi isimleri yüklemleştirmek olsa da bu ek çekimli fiillere gelerek cümleyi kuvvetlendirme, kesinlik, ihtimal gibi anlamlar kazandırabilmektedir. Bunun yanında yukarıda da belirtilen bildirme ekinin ortaya çıkardığı zaman zarflarının görünümü ve işlevi cümle niteliğinden uzaktır. Çünkü bu yapılar hüküm bildirmezler. (Torun, 2009)

Muna Yüceol Özözen, “Türkçede “Bildirme” Çekimi Ve Pekiştirme-Olasılık Kategorisi” adlı çalışmasında, isimlerin yalnız başlarına yüklem olarak kullanılmayacağından ve bir yargı bildiremeyeceğinden bahseder. Bu durumda isimler yardımcı fiiller ile beraber kullanılmakta fakat bu durum yardımcı fiillerin temel anlamlarından bir şey kaybetmesine sebep olmamaktadır. Özözen Türkçede tüm kiplerin bir hükmü bildirdiğini dolayısı ile bunların bildirme kipleri olduğunu belirtir ve geniş zaman ya da şimdiki zamanda çekilen yüklemleşmiş isimlere “bildirme çekimi” ismini vermenin doğru fakat eksik bir ifade olduğunu söyler. Bunun sebebi +DXr ekinin bugün yalnızca bildirme görevinde kullanılmamasıdır.

Özözen, bu çalışmasında +DXr ekinin hangi işlevlerde kullanıldığı ile ilgili görüşlerini ifade etmiştir. Bildirme eki pekiştirme görevli kullanılabileceği gibi olasılık anlamı katmak üzere de kullanılabilir. Bu işlev yalnızca isimlerde değil aynı zaman da fiillerde de görülür. Bunun yanında bildirme kiplerine eklenerek pekiştirme görevini yerine getirebilmektedir. Bildirme eki yüklemleştirdiği isimlerin geniş zaman biçimlerinde sıkça görülsede fiillerin geniş zaman çekimlerinde kullanılmamaktadır.

Muna Yüceol Özözen, “bildirme çekimi” ve “bildirme eki” isimlendirmelerinin eski ve geçersiz olduğunu düşünür. Çünkü +DXr eki bildirme görevli kullanılmamaktadır. Bunun yanında Türkçede tüm bildirme eklerinin bir hükmü bildirdiği düşünülürse sözü geçen isimlendirmelerin geçersizliği daha da artacaktır. +DXr ekinin bildirme işlevi yerine olasılık ve pekiştirme görevleri üzerinde durulmalıdır ve pekiştirme ve olasılık kategorisi altında bir kategori eki olarak ele alınmalıdır. (Özözen, 2010)

Murat Küçük “Tarihi Türk Lehçelerinden Türkiye Türkçesine –Dır/-Dur (<Turur) Eki Ve İşlevleri” adlı çalışmasında –Dır/-DUr eki ve işlevlerinden söz etmiştir. Bu ek Eski Türkçedeki tur- şeklinden enklitikleşerek şimdiki haline gelmiştir. –Dır/-Dur eki isimleri yüklemleştirdiği için kimi dilciler tarafından isim fiil olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanında ek eylem başlığı altında inceleyenlerde olmuştur. Batı literatüründe copula olarak adlandırılmıştır.

Bu yapı tarihsel Türk dilinin en eski zamanlarından beri kullanılagelmiştir ve genelde Eski Türkçe gramerlerde yardımcı fiil olarak ele alınmıştır. Ancak buradaki örnekler Uygur dönemine ait örnekler olup Göktürk metinlerinde tur- fiili yardımcı fiil olarak kullanılmamaktadır. Bu fiil genelde yardımcı fiil Uygur dönemi metnlerinin bazılarında ise yüklem olarak kullanılmıştır. Kıpçak Türkçesinde ise dört farklı şekilde kullanımına rastlanmıştır. “durmak” anlamında fiil olarak kullanımı, yeni bir fiil oluşturmak üzere kullanımı, isim cümlelerinde bildirme görevli kullanımı ve yardımcı fiil olarak kullanımı tanıklanmıştır. Küçük, tur- fiilinin ilk olarak Kıpçak Türkçesi metinlerinde enklitik olarak görüldüğünü ifade ederek bu durumun tek şekilli devam etmediğini Osmanlıcanın sonlarına kadar ekleşmiş ve ekleşmemiş olarak karışık bir biçimde bulunduğunu ifade eder. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde –p;-Ip/-Up zarf fiil ekleriyle beraber kullanıldığı çokça örnek olan tur- fiili, bu şekilde kullanıldığında belirsiz geçmişliği ifade etmiş bunun yanında süreklilik anlamında kullanıldığı da olmuştur.

Küçük, –Dır/-Dur ekinin cümleye olumsuzluk, kesinlik süreklilik, kuvvetlendirme, ihtimal gibi anlamlar verdiğini olumsuz olarak ise “değil” kelimesinin kullanıldığını ifade eder ve sözü geçen ekin gramer kitaplarında işlevlerinden bahsedilmediğini daha ziyade eklendiği yapılara nasıl geldiğinin

üzerinde durulduğuna dikkat çeker.–Dır/-Dur ekinin isimleri yüklemleştirme, bir kelimesinin yüklemleştigi durumlarda kullanılma, çekimli fiillerle beraber kullanılma, kesinlik ifade etme, iki nesneyi birbirinden ayırma, matematik dilinde (dört işlemde) kullanılma, kimi zarflarla (galiba,çoktan vs.) fiil kiplerinde kullanılarak çeşitli anlamlar katma, zaman ifade eden sözcükleri kalıplaştırma (hanidir,nicedir vs.) gibi görevlerinden bahseder ve bu ekin hem isim soylu sözcüklere hem de çekimli fiillere gelerek kiplik anlamı verdiğini ifade eder. (Küçük, 2010)

Hülya Savran, “Türk Dilinde “+DİR” Bildirme Eki ve “+DİR” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Cümleleri” adlı çalışmasında, +DİR ekinin Eski Türkçe –tur fiiline eklenen –Ir geniş zaman eki ile ortaya çıktığını ifade eder. Bu ekin isim soylu sözcükleri yüklemleştirmesinin yanında fiil soylu sözcüklere gelerek farklı işlevlerde kullanıldığını belirtir. Savran, Eski Türkçede isimleri yüklemleştirmek üzere er-fiilinin kullanıldığını, Uygurcada ise bu fiile bol- fiiline ek olarak az da olsa tur-fiilinin kullanıldığını söyler. Burada “turur” fiilinin bir kullanım farklılığı vardır. Divanü Lügat-it Türk’ten öğrendiğimiz üzere tur- fiilinin kullanıldığı durumlarda kişi işi henüz yapmamıştır ancak bu işi yapma niyetindedir. Bildirme çekimi Harezmi Türkçesinde turur, Çağatay Türkçesinde ise +DİR şeklinde görülür. Bunun yanında Kıpçak Türkçesinde tur- kullanımı zayıflamış, Eski Anadolu Türkçesinde ‘dur’ ve ‘durur’un beraber kullanıldığı görülmüştür. ‘durur’ bildirme eki 15. yüzyıldan sonra azalmaya başlamış ve 17. yüzyılda kaybolmuştur.

Savran, söz konusu ekin isimleri yüklemleştirmek dışında görevleri olduğunu belirterek çalışmasında bazı araştırmacıların bu konu hakkındaki düşüncelerine yer verir. Savran, +DİR ekinin temel işlevinin isimleri yüklemleştirmek olduğunu fakat Uygur döneminde az da olsa fiillere gelerek farklı görevler üstlenmeye başladığını ifade eder. Hem Uygur hem de Karahanlı dönemlerinde özellikle -miş ekli geçmiş zamanda ve –gu ekli gelecek zamanda görülmektedir. Daha sonraları bu ekin fiillere gelişi sıklaşmış neredeyse bir birleşik çekim eki halini almıştır. Bu değişimden sonra ise asıl işlevinin yanında cümleye pekiştirme, kuvvetlendirme, olasılık gibi anlamlar yüklemeye başlamıştır.

Savran, +DIR ekinin adları yüklemleştirmek, olasılık, pekiştirme, kuvvetlendirme anlamları katmak dışında bazı belirsizlik kelimelerinde kullanılarak cümlede yer aldığını belirtir. Nicedir, hanidir, nedendir bilinmez, kaçtır gibi kelimeler bu duruma örnektir. (Savran, 2008)

1.2.1.2. Ek-Fiil Adı

Türk dili gramer çalışmalarında “ek fiil” olarak ifade edebileceğimiz yapı cevheri fiil ya da ana yardımcı fiil olarak adlandırılan i- fiilidir. Bu fiil isim ve isim soylu sözcüklere getirilerek onların yüklemleşmesini sağlamaktadır. Konu ile alakalı olarak görüşler aşağıda sıralanmıştır:

Zeynep Korkmaz, ek fiil hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade eder:

Gramerlerimizde birbirinden farklı şekillerde adlandırılmış olan ek-fiil, Eski Türkçedeki er- “olmak” yardımcı fiilinin er->ir->i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir. Bugün bu fiili her ne kadar i- (imek) diye adlandırıyor isek de fiilin tek başına bir anlamı yoktur. Asıl fiillerde olduğu gibi yalnız başına i- biçimiyle kullanılmaz ve yapım ekleri ile genişletilmez. Dolayısıyla fiilden bir ad ya da fiil gövdesi oluşturması mümkün değildir. Varlığını i-di, i-miş, i-se gibi zaman ekleriyle ortaya koyar. (Korkmaz, 2014: 620)

Muharrem Ergin, ek fiili“ eskiden cevherî fiil, cevher fiil denilen, bugün isim fiil veya ana yardımcı fiil diyebileceğimiz i- fiilidir” diye tanımlar. Ayrıca bu fiilin görevi için de “belirli çekim şekilleri ile vazife görerek bir yandan birleşik fiil çekimlerinin temelini kuran, öte yandan bütün isim ve isim şekillerini fiil kalıbına sokarak, onları fiilleştirerek isim cümlelerini ortaya çıkarır.”demektedir. (Ergin 1997: 462)

Eker, kitabında Ek Eylem/Ad Eylemi, Cevher Eylemi başlığı altında ek eylemi şu şekilde ifade etmiştir:

Ek eylem(substantiveverb , verb of predication), ad soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını, eylem tümcelerinde ise

birleşik çekimleri sağlar. Eski Türkçede bağımsız bir eylem olan er- ve tur-, çeşitli ses olayları ile, Türkiye Türkçesinde i-(i- <ir- <er-) ve -Dİr (< -dUrUr < durur < tur-ur) şekillerine gelişen iki ek eylem durumuna gelmiştir.-Dİr'e bildirme eki, koşaç,kopula adları da verilir. İngilizce to be eylemi ile işlevsel benzerlikleri olan ek eylemin, çekimlerde düşme eğilimi güçlüdür.Tarihsel bakımdan iki ayrı kaynaktan gelişen ek eylemin dört kipi vardır. Geniş zaman birinci tip kişi ekleri -m, -sIn, -0(-Dİr), -z, -sInIz, -DİrIAr ile çekimlenir. Geniş zaman çekiminde, asıl ek eylemin çekimli şekli (ET erür) düşmüş, geriye yüklem olma niteliği kazanmış kişi ekleri kalmıştır. Geniş zaman üçüncü kişilerin çekiminde özel bir durum, yani farklı bir kaynak vardır. Ek eylemin geçmiş zaman ve şart kipleri i- eylemi ile çekimlenir. (Eker, 2009: 338)

T.Nejat Gencan 'ekeylemler' başlığında ek fiili incelemiştir ve tanımını şöyle yapmıştır:

Ad soylu bütün sözcüklerin sonlarına gelerek onların eylem olmalarını sağlayan eklere ekeylem diyoruz.” Gencan ekeylemin eylemliğinin imek olduğundan bahseder ve “imek” in çekimlerini anlatır: (Gencan, 2001: 344)

1. -di'li geçmiş zaman: İdim, idin, idi, idik, idi, idiniz, idiler şeklinde çekimlenir. Bütün isim soylu kelimelere eklenerek onları yüklem yapar. (Eskiden bu elbise moda idi.) Sözcüğün sonu ünsüz ise “i” düşer ve genelde “di” şeklinde bitişik olarak yazılır. Bu şekilde kullanılan eylemler kesin geçmiş zamanı ifade eder.

2. miş'li geçmiş zaman: İmişim, imişsin, imiş, imişiz, imişsiniz, imişler şeklinde çekimlenir. Tıpkı “idi” gibi isim soylu kelimelere gelerek bu kelimeleri yüklem yapar. (Dün eve gelen postacı imiş.) “miş” genelde bitişik yazılır. “miş” eki ile kullanılan eylemler

kesin olmayan geçmiş zaman yani başkalarından duyulan geçmiş zamanı bildirir.

3. Geniş zaman kipi: -im, -sin, -dir, -iz, -siniz, -dirler şeklinde çekimlenir. İsim soylu tüm kelimelere geniş zaman anlamı katar. Gencan, -im'in biçimce benzeri olduğunu ve sözcüklerin de eylemleşmiş olduğunu söyler.

Üçüncü kişi adlı “ol” un (-dır gibi) adlara, eylemlere, pekiştirmek için geldiği ifade ediliyor.

Ol menin oğlum ol. = O benim oğlumdur.

-dır ekeyleminin hangi kökten nasıl doğup geliştiğini dilciler farklı farklı yorumlar. En sağlama yakın yorum şudur: -dir, eski bir tırmak ya da durmak eyleminin geniş zamanı olan turur ya da durur'dan gelmedir.

“ise” asıl anlamından sıyrılarak kimi sözcüklerle kaynaşıp kalıplaşmıştır; neyse, yoksa, kimse...

Bütün eylemler adsoylu sözcüklerin tekillerine geldikleri gibi, gerektiğe çoğullanır ve çoğul sözcüklere de gelir:

Orhan terbiyeli bir çocuktu, çocukmuş, çocuktur.

Yirmi yıl önce gençtiler, gençmişler, gençseler, gençtirler.
(Gencan, 2001: 348)

Leyla Karahan, ek fiil konusuna “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde, ‘isim cümleleri’ başlığı altına değinmiş ve şu cümlelerle ifade etmiştir:

Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir. İsim ve isim grupları, “i-“ ek fiili ile görülen zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde kip eki taşımayan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere –DIr eki de kullanılır. (Karahan, 2005: 96)

Uluhan Özalan, “Türk Dilinin Çağdaş Diyalektlerinde Cevheri Ek Fiil Olarak +(B)O(L)-“ ismini verdiği çalışmasında, Türk dilinde bir yapının farklı şekillere girerek çeşitli görevler üstelenebileceğini ifade etmektedir. Bu durum Türk dilinin zengin bir dil olduğunu göstermektedir. Bir gramer yapısının farklı işlevleri yerine getirmesi dilin tarihi süreç içerisindeki durumu ve değişkenlikleri hakkında bilgi verir.

Özalan, Türk dilinin morfolojik yapısının sadece şekil bakımından ele alınmasının sorgulanması gereken bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla belirli bir bakış açısı ile ele alınan aynı işlevdeki ekler farklı kategorilerde ele alınabilmektedir. Bu durumun bir neticesi olarak farklı görevlere sahip bazı ekler de şekil ortaklıkları bulunduğundan aynı kategoride yer almaktadır. Cevheri fiil Türk dilinde farklı biçimlerde temsil edilebilen bir yapıdır. Diğer birçok dille karşılaştırılamayacak ölçüde zengin bir dil yapısına sahip olan Türk dili, isimleri fiillere dönüştürürken farklı yollar izlemektedir. Bu bağlamda cevheri ek fiil isimleri fiil yapmada önemli görevler üstlenmektedir. Bu görevi yerine getirirken ismin anlamında herhangi bir değişikliğe neden olmamaktadır. Cevheri ek fiil ismin durumu, niteliği hakkında bilgi verir. Cevheri ek fiilin hem bir halde bulunmayı hem de bir halden başka bir hale geçmeyi ifade etme işlevlerine sahip olması bir karşıtlığa neden olmaktadır.

Özalan’a göre cevheri fiil bir durum fiili olduğundan dinamik bir kılınaşa sahip olamaz. Bu fiil diğer fiillerden farklı bir yapı değildir. Bundan dolayı cevheri fiil “dinamik veya statik kopula” olarak adlandırmak mümkün değildir. Cevheri ek fiil ismi fiil kategorisine katarak ismin fiil üzerine eklenen ekleri kabul etmesini sağlamaktadır. İsimde bu değişiklik gerçekleştiği sırada anlamsal olarak bir fark meydana gelmemektedir. Cevheri ek fiil olarak (B)O(L)- yapısının farklı şekilleri çağdaş diyalektlerde yer almaktadır. (Özalan, 2014)

Adnan Karabeyoğlu, “Orhon Yazıtlarında Bol- ve Er- Fiilleri Üzerine” adlı çalışmasında, bol- ve er- fiillerinin asıl ve yardımcı fiil olarak üstlendikleri görevleri, varlıkların mevcut durumlarını ortaya çıkarma, varlıktaki değişimleri ifade etmek ya

da varlığı tanımlamak şeklinde sıralamaktadır. Farklı anlam ve görevlere sahip olan bu fiiller, Orta Türkçe döneminde birbirlerine yaklaştılar ve kimi zaman birbirleri yerine kullanılmışlardır. Ancak hangi durumlarda birbirleri yerine kullanıldıkları belirgin değildir. Bol- ve er- fiilleri, fiil görevlerinin yanı sıra özne hakkında bilgi vermektedirler. Anlamsal olarak yakın olan bu iki fiil bazı durumlarda birbirleri yerine kullanıldığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu fiiller varlıklarla buldukları ilişki çerçevesinde söz konusu varlıkların niteliklerinin ifade edilmesini sağlamaktadır. Yardımcı fiil olarak adlandırılan bol ve er- fiilleri isimleri fiilleştirme görevleri yerine getirmektedirler. Fakat bu fiillerin anlam bakımından boş olduklarını söylemek yanlış olacaktır. Öte yandan bol- fiili meydan gelmek, ortaya çıkmak gibi anlamlar üstlenmektedir. (Karabeyoğlu, 2007)

1.2.1.3 Koşaç Adı

Vecihe Hatiboğlu, bildirme ekini bildirme koşacı olarak adlandırmış bildirme koşacını “Sürerlik, kesinlik veya kuvvetli bir ihtimal kavramlarını vermek üzere yüklem sonuna gelen ve bazen belirteç gibi kullanılan durur sözcüğünün ekleşmiş şekli olan –dur eki” şeklinde tanımlamıştır. Hatiboğlu, bildirme koşacının bildirme kiplerinden geniş zaman ve belirli geçmiş zamanda kullanılmadığını, tasarlama kiplerinden de sadece gereklilik kipiyle kullanılabildiğini belirtmiş, ekin çekimli fiillerle kullanımıyla ilgili örnekler vermiş, bu ekin zarf gibi kullanımına “ Saatlardır sizi bekliyorum” örneğini vermiştir. Bildirme ekiyle kurulan yapıyı cümle olarak değerlendirerek bu yapıdaki cümlenin özne görevinde kullanıldığını da vurgulayan Hatiboğlu bu kullanımla ilgili olarak “Bir yağmurdur başladı. Bir telaştır gidiyor.” örneklerini vermiştir. (Hatiboğlu, 1978, 26)

Hatipoğlu “*Türkçenin Ekleri*” adlı eserinde koşaca yer vermiş ve şu şekilde ifade etmiştir:

Başlı başına bir anlam taşımayan, birlikte kullanıldığı sözcüğe ‘olumsuzluk veya olumlulu, sürerlik, kesinlik, kuvvetli

ihimal' kavramları veren sözcük veya ek. 'Güzel değil; güzel olmuştur' örneklerinde kullanılan 'değil' sözcüğü ve '-tur' eki bir koşaçtır. (Hatiboğlu, 1974, 43)

Bildirme ekini koşaç olarak adlandıran Berke Vardar, bu ekin yüklemi özneye bağladığını, Türkçede ek-eylemin üçüncü kişi eki –dir'in koşaç olarak kullanıldığını belirtir.

Mehmet Hengirmen de Berke Vardar gibi bildirme ekini koşaç olarak adlandırmıştır. Hengirmen, koşacı “Değişmez bir anlamı olmayan, cümledeki bildiriye göre anlam kazanan ve görev üstlenen, genellikle yüklemcil öğelerle birlikte görünen kelime dizimlerinin cümle karakterini belirleyen dilsel öge “ şeklinde tanımlamış, Türkçede koşacın –dir eki olduğunu, bu ekin cümleye olasılık, kesinlik, sürerlik gibi anlamlar verdiğini vurgulamıştır. (Hengirmen, 1999: 262)

1.2.1.4 Kopula

İsim cümlelerinin sonlanma hali dilbiliminde kopula olarak adlandırılmaktadır. Buna göre kopula, *herhangi bir isim ile sonlanmış olan cümlenin durum bildirmek üzere son ismin yüklemleşmesi* olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda kopula ile ilgili aşağıdaki çalışmalarda şu tespitlere ulaşılmıştır:

Timoty Curnow, “*Towards a Cross-linguistic Typology of Copula Constructions*” adlı çalışmasında kopula kavramını ele almış, kopula yapılarını ifade etmiş incelemiştir. Ayrıca Timoty Curnow kopula yapılarını kategorize etmiştir. Yazar, kopulayı cümlenin anlamsal görevlerinin kodlandığı parçalar olarak ifade etmektedir. Bu parçalar cümlenin anlamsal görevlerini üstlenmektedir. Kopula ifadeleri bazen cümle içerisinde şeklen yer almamış olsa da anlam boyutunda varlığı söz konusu olabilmektedir. Timoty kopulanın anlamsal kodlamalarını iki kısma ayırıyor:

- a) Bir kimliği veya kişiliği ifade eden kodlama
- ✓ O adam benim babam.

- ✓ O kadın Ayşe.
- b) Bir grup veya sınıf kullanarak kodlama
- ✓ O kadın bir doktor.
- ✓ O adam bir öğretmen.

Timoty Curnow gramatikal etmenleri göz önünde bulundurmak suretiyle dört farklı kopula yapısı kategorize etmiştir. Bu kategorizasyonun oluşmasında dilin anlamsal işlevleri, cümlenin temel öğeleri önemli rol oynamaktadır. Curnow'a göre, kopula işaretleyicileri yapısal olarak dörde ayrılır:

1. Verbal Copula Construction

Curnow, *verbal kopula* yapısında, ismin bağlı olduğu öbeği sonlandıran işaretleyicinin durum bildiren bir fiil olduğunu ifade eder. Buna göre İngilizcedeki *be* fiilinin çekimli şekilleri, isim öbeklerinde kopula vazifesi görür (Curnow, 1999:3)

- ✓ *This boy is my son.*

Bu çocuk (–dir) benim oğlum (=Bu çocuk benim oğlumdur.)

Curnow'un İngilizce için verdiği yapı ve örneğin Türk dilindeki karşılığı *i-* (<er-) fiilidir. Türk dilinde de isimler ya da isim öbekleri *i-* yardımcı fiili ile birlikte, bir anlamda fiilleşerek ait olduğu ismi yüklemleştirmektedir:

- ✓ Ahmet öğretmen idi.

2. Particle Copula Construction

Bazı dillerde yukarıda belirtilmiş olan kopula yapısının benzeri şekilde kullanılan bu kopula yapısında özne ve tamamlayıcı unsur kullanılmaktadır. (Curnow, 1999, 3)

- ✓ He is a doctor.

Curnow'un İngilizce için belirtmiş olduğu bu kopula yapısı Türkçede –Dir eki ile ifade edilmektedir. Bu ek cümlede isme eklenerek cümleyi sonlandırma görevinde kullanılmaktadır. Ayrıca bazı durumlarda anlamsal işlevler kazanmaktadır.

✓ O bir sanatçdır.

3. Inflectional Copula Construction

Inflectional kopula yapısında bir işaretleyici yer almaktadır. Bu yapıda cümlenin yüklemi kişi ekleri aracılığıyla meydana gelmektedir. Bu yapıda kişi eki ile adın birleşmesi neticesinde yüklem oluşturulur. Cümlenin yüklemine kişinin vasfı işaretlenmiş başka bir deyişle kişinin vafına değinilmiş olmaktadır. (Curnow 1999,3)

✓ I am a man.

4. Zero Kopula Yapısı

Kopula işaretleyicisinin şekil olarak cümle sonunda yer almadığı yapıdır. Ad ile birlikte bir ek şekil olarak kullanılmamıştır fakat anlamsal olarak yapı orada varlığını devam ettirmektedir. (Curnow, 1999,4)

✓ Sara teacher.

Birsel Karakoç “ A new analysis of non-past copular markers and corresponding copular clauses in Karakhanid Turkic” adlı çalışmasında kopulayı ele almış ve şu tespitlere ulaşmıştır:

Karahanlı Türkçesinde sonlandırıcı olarak kullanılmayan kopula işaretleyicileri pronaminal işaretleyici ol ve fiil işaretleyici erür ve turur 3. Teklik kişi eki için kullanılmaktadır. Birsel Karakoç'a göre kopula işaretleyicilerinin cümle içindeki sözdizimsel ve anlamsal özellikleri farklılık arz edebilir. İşaretleyiciler cümle içerisindeki yüklendikleri görevler bakımından farklı anlamsal işlevleri yerine

getirebilmektedir. Karakoç, Türkçenin her döneminde çeşitli kopula işaretleyicilerinin gözlemlenebileceğini ifade eder. Özellikle cümlede sonlandırma göreviyle kullanılmayan kopula işaretleyicilerini barındıran önemli örneklerle rastlayabileceğimizi belirtir. Bu örneklerdeki işaretleyiciler İngilizcedeki “to be” fiili ile benzerlik gösterdiğini vurgulamaktadır. (Karakoç, 2011: 172, 173)

Yağmur Sağ “Copula In Turkish” adlı eserinde i- ve ol- fiillerini kopula bağlamında ele almıştır. Sağ konu ile alakalı olarak “öyle i-miş, gid-ecek-0-ti-m, hasta-y-mış-ım” gibi örnekleri vermiştir. Çalışmasında Meltem Kelepir’in düşüncelerine yer veren Sağ, Kelepir’in ‘John is a doctor.’ örneğini vermiş ve burada kopulanın semantik gereklilikten ziyade gramatikal bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Sağ i- kopulasının gramatikal bir ihtiyaç neticesinde kullanıldığını ifade eder. Ayrıca Yağmur Sağ i- kopula şeklinin ol- şekline göre daha geniş fonksiyonel yapısının olmasına dayanarak i- kopulasını ‘high copula’ ve ol- kopulasını ‘low kopula’ olarak değerlendirmektedir. (Sağ, 2013: 294, 295, 296)

II. BÖLÜM

KOPULA KAVRAMI

Kopula, bildirme eki, yardımcı fiil, cevher fiil, cevheri fiil, koşaç gibi adlandırmalar ile anılan bazen ad ve ad soylu sözcüklerin sonuna gelerek bazen de kendi başlarına cümle içerisinde yer almak suretiyle cümleyi sonlandıran ya da cümleye bazı anlamsal işlevler yükleyen şekillere verilen genel ad olarak tanımlanabilir. Türkçenin ana yardımcı fiillerinden olan i- fiili başta olmak üzere ol-, +Dir, var-yok, değil, +0 (eksiz) gibi yapılar Türkiye Türkçesinde kopulatif şekilleri içermektedir.

Kopulatif şekiller, cümleyi sonlandırma ve isimlere eklenerek onları fiilleştirme işlevlerinin yanında farklı anlamsal boyutlar da kazanmaktadır. Bazı kopula yapıları cümlenin kuvvetlendirme, olasılık, ihtimal, kesinlik gibi anlamlar kazanmasını sağlar. Bu yapılar veya şekillerin bazen cümlenin içerisinde şekil olarak yer almamış olsa da anlam boyutu göz önünde bulundurulduğunda aktif rol oynadıkları görülmektedir. Türkçe de kopula yapılarının bu yönü Türkçenin zengin bir dile ait özellikleri barındırdığının ifadesidir. Var-yok, değil gibi yapılar Türkçenin zengin dil yapısının göstergeleridir. Zira örneklere bakıldığında da görülecektir ki bu yapılar sayesinde konuşan ve yazan düşüncelerini daha etkin bir şekilde alıcıya aktarma imkânı sağlar. Bu bakımdan Türk dil yapısı oldukça zengin bir yapıya sahiptir.

Türkçede yer alan kopula yapılarının olumlu şekilleri yanında olumsuz şekilleri de bulunmaktadır. “Değil” ve “yok” gibi yokluk işaretleyicileri cümlenin yargısını olumsuz yönde etkiler. Bu yapılar bazen +0 şeklinde de cümle içerisinde vazife görürler. Benzer bir kullanım olarak “var” işaretleyicisini de gösterebiliriz. “Var” yapısı çalışmamızın ilerleyen safhalarındaki örneklerde görüleceği üzere bazen cümle içerisinde şekil olarak varken bazen de bulunmayıp anlamsal işlevlerde bulunmaktadır. Kopula yapılarının bu farklı yapısı inceleme yaparken daha dikkatli çalışma yapmamızı gerektirmektedir.

Kopula kavramı adın yükleşme durumu ile bağlantılıdır. Bu bağlamda önemli olan addır. Ad birtakım işaretleyiciler vesilesi ile cümleyi sonlandırma görevinde bulunmaktadır. Kopula ifadesinin bazı durumlarda şekil olarak cümle içerisinde yer almadığı durumlar bulunmaktadır. Fakat bu durumda kopulanın yok sayılması mümkün değildir. Çünkü kopula anlamsal işlevi ile cümle içerisinde yer almaktadır. “Ahmet öğretmen değildir.” Cümlesinde yüklem iki adet kopula işaretleyicisini barındırmaktadır. “Ali öğretmen değil.” Cümlesinde ise ‘-dir’ eki kullanılmadan cümle sonlandırılmıştır. Fakat iki cümlenin yüklemeleri arasında anlamsal açıdan fark olduğu ifade edilebilir. İki cümlenin yüklemi arasında vurgu yönüyle fark bulunmaktadır.

Kopula şekillerinin bulunduğu cümlenin öncesinde ve sonrasında yer alan cümleler oldukça önemlidir. Zira söz konusu kopula barındıran cümlenin tek başına değerlendirilmesi eksik veya yanlış olmasına neden olabilir. “Benim kalemim var.” ve “Benim kalemim yok değil.” Cümleleri bu bağlamda örnek verilebilir. Bu cümleleri metin içerisindeki işlevleri göz önünde bulundurularak değerlendirmek gerekir.

2.1.FİİLSEL(VERBAL) KOPULA

Fiilsel kopula yapısı i- yardımcı eylemi ile kurulan yapıdır. Yardımcı eylem yardımıyla yüklem meydana gelir ve cümleyi sonlandırma göreviyle kullanılır. Cümle sonundaki kopula ifadesi cümlenin durumu ya da vermek istediği yargıyı ifade etmesini sağlar. i- yardımcı fiili idi imiş şekilleri ile cümlenin geçmiş zamanı hakkında bilgi verir. “Ali öğretmen idi” cümlesi bir verbal kopula yapısına örnektir. Ali öznesinin öğretmen olma durumunun geçmişte var olduğu konusunda okuyana bilgi verir. Ancak geçmişte öğretmenlik vasfının bulunduğu sonucunun yanında bugün öğretmenlik vasfının artık bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Bu bakımdan yapı özne hakkında geçmiş ve şu anki durum hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu örnekle birlikte kopula yapısının anlamsal alanının da sınırlarını görebiliyoruz. Daha önce ifade ettiğimiz gibi cümlenin içinde bulunduğu

metin bağlamını göz ardı edemeyiz. Zira dilimizin geniş anlam olanakları dolayısıyla metin içinde iki ya da daha fazla açıdan değerlendirme imkânı sağlamaktadır. Bu açıdan örnek aldığımız cümlenin ardından gelen veya öncesinde gelmiş olan cümle bize farklı düşünme imkânı sağlamaktadır. Fiîsel kopula yapısı ile ilgili belirlemiş olduğumuz metinlerden şu örneklerle ulaşılmaktadır:

- ✓ Vakıa bu, Edebiyat-ı Cedide külliyyatından bir romandı.(KK12)
- ✓ Zira, bu , Frenklerin, asır sonu diye vasıflandırdıkları bir genç kızdı...(KK12)
- ✓ Kelimelerde üflenen bir mum alevinin sönmeden evvelki çırpınışı vardı.(Y3)
- ✓ Hassaten Faik Bey isminde bir genç, konağın daimi misafiri ve Servet Bey'in çocuklarının ayrılma bir yoldaşı idi.(KK20)
- ✓ Ona devamlı hisler telkin edecek, ancak olgun ve bilgiç kadınlardı.(KK45)
- ✓ Eskiden her şeye rağmen, onun yanında bulunmak, onun sesini işitmek, etrafındaki havayı teneffüs etmek genç adam için büyük bir ihtiyaçtı.(KK86)
- ✓ İşte hepsi, hepsi bu kadardı.(P217)
- ✓ Bu bir veda anıydı.(P211)
- ✓ Bu sözleri söyleyen adam, bir ay evvel şirketinin muhasebe katipliğinden istifa etmiş sansar yüzlü, keskin beyaz dişli, kara yağız bir gençti. (YD 8)
- ✓ Bu, Ali Rıza Bey isminde altmış yaşlarında eski bir mutasarrıfıdı. (YD10)
- ✓ Ali Rıza Bey, Babıali yetiştirmelerinden bir mülkiye memuru idi. (YD12)
- ✓ Kayıp Defne Kaman'ın ablası güzel bir kadındı.(S4)
- ✓ Küçük torunum Defne Kaman özel bir çocuktur.(S10)
- ✓ Çok malumatlı, çalışkan bir adamdı.(YD12)
- ✓ Bir hafta evvel ablasının tansiyonu yirmi birdi. (Y27)
- ✓ Bir bu eksikti. (Y27)
- ✓ İki taraf sık ormandı. (Y48)
- ✓ Yüzü artık bir gelincik tarlasıydı. (Y45)
- ✓ Ağabeyisi çok yorgundu. (Y48)
- ✓ Titiz denecek kadar temiz, gülünç denecek kadar nazik ve mahcup bir adamdı. (YD13)
- ✓ Bir aile kurmak onun gözünde yeni bir devlet kurmak kadar ehemmiyetli bir işti. (YD13)

- ✓ Fakat onun kanaatine bu seli ezeli yatağından çevirmeye çalışmak boş bir emektir. (YD13)
- ✓ Bu, onun hiç bilmediği bir kadın rolüydü.(S19)
- ✓ Defne Kaman'ın yazısı bu konuda okuduğu en cesur ve net yazılardan biriydi.(S22)
- ✓ Ümit, yalnızca elden düşme polisiye romanlara düşkündü.(S31)
- ✓ İkincisi mesleğiyle ilgili bir tercihti.(S31)
- ✓ O zaman, Trabzon sancaklarından birinde mutasarrıfı.(YD14)
- ✓ Zira herkes görmüştü ki, evliya, yangın ve kavga yerinden uzaklaşmakta idi.(P78)
- ✓ O ulu kişi pılımı pırtısını toplamış alevlerden, arbedelerden uzak ve sakin bir köşe üzere karanlığa dalmakta idi.(P78)
- ✓ Sahafların çoğu gibi Sahaf Semahat de arkadaşları müşterisi, müşterileri de arkadaşı olan biriydi.(S32)
- ✓ Ümit'i Lawrence Block'un polisiye romanlarıyla tanıştıran Matt Scudder bağımlısı yapan da zaten Sahaf Semahat'ın ta kendisiydi.(S33)
- ✓ Bu gece hava çok soğuktu.(P79)
- ✓ Bâd-ı pîçân'ın taşıdığı güzellik pek müstesna bir güzellikti.(P83)
- ✓ Onun sayesinde Akrep Arif mahallesinin güzeli boldu.(P83)
- ✓ Onların nazarında alamet dediğin her yerde mevcuttu.(P88)
- ✓ Hal böyleydi.(P88)
- ✓ Güzeldi hamam; bambaşka bir âlemdi.(P90)
- ✓ Hal böyle olunca, bilip de bilmemek en doğru, en isabetli karardı.(P91)
- ✓ Koca, arkasız bir çiftçi; öteki bütün kasaba halkının tuttuğu bir eşraf oğlu idi.(YD14)
- ✓ Muzaffer, iki büyük şirkete meclis-i idare azası ve "Altın Yaprak Anonim Şirketi"'nin umumi müdürü idi.(YD15)
- ✓ Leman Hanım'ın annesi imiş.(YD16)
- ✓ Gözleri kapalıydı.(P96)
- ✓ O zamanlar parmak kadardı.(P97)
- ✓ Bu onun büyük sırrıydı.(P97)
- ✓ Bunun adı öfke idi.(P99)

- ✓ Leman, şirketin daktilosu idi.(YD16)
- ✓ Ali Rıza Bey'in on, on iki sene evvel vilayetlerden birinde tanıdığı bir orman müdürünün kızı idi.(YD16)
- ✓ O zaman yedi, sekiz yaşlarında bir çocuktü.(YD16)
- ✓ Leman, belki temiz bir kızdı; fakat çok hafif ve cahildi.(YD17)
- ✓ Galiba hasta idi.(YD17)
- ✓ Hakikat şu idi.(YD18)
- ✓ Aksi gibi o gün, şirketin en gaileli bir günü idi.(YD20)
- ✓ Ne yapsın, bu bir meslek mecburiyeti idi.(YD25)
- ✓ Bahçe kapısı açıktı.(YD27)
- ✓ Şevket, Ali Rıza Bey'in büyük oğlu idi.(YD28)
- ✓ Tahsili oldukça düzgündü.(YD28)
- ✓ Fakat bunu bütün gezginci memur çocukları gibi iki, üç seneden fazla devam edemediği mekteplerden ziyade babasının gayretine borçlu idi.(YD28)
- ✓ Göklerden gelmiş bir yardıma benzeyen son muvaffakiyet, bunun en parlak bir delili idi.(YD28)
- ✓ Ona göre Şevket, dünyanın hiçbir kuvvetinin kırıp kirletemeyeceği bir elmas parçası idi.(YD28)
- ✓ “Altın Yaprak Anonim Şirketi”nin bu kadar pervasız bir şekilde tekmelemesinin asıl sebebi de bu çocuğa güvenmesiydi.(YD28)
- ✓ Şevket, babası gibi mağrurdu.(YD28)
- ✓ Bu, Şevket'in çok eski bir vaadi idi.(YD29)
- ✓ Bu şirket, benim için son bir ekmek kapısı idi.(YD31)
- ✓ Ancak, Hayriye Hanım, ailenin menfaatine dokuna işlerde hiç şakası olmayan, maddi, hesaplı bir kadın idi.(YD32)
- ✓ Onlar, eskiden minimini bebeklerdi.(YD34)
- ✓ Ali Rıza Bey, muhakkak babaların en iyisi idi.(YD35)
- ✓ Fakat o, çocuğunu kendi yerine aile reisi yapmakla ona dünya saadetlerinin en büyüğünü verdiğine kaniydi.(YD35)
- ✓ Onun için Şevket'in aile yükünden şikâyet etmesi kral olan bir insanın başına giydiği tacı ağır bulması nevinden anlaşılmaz bir şeydi.(YD35)
- ✓ Karısı şüphesiz cahil bir kadındı.(YD36)

- ✓ Bu, on dokuz yaşında ufak tefek bir kızdı. Fakat otuz yaşında bir insandan daha ağırdı.(YD36)
- ✓ Evde annesi için kıymetli bir yardımcı, aralarındaki ehemmiyetsiz yaş farkına rağmen kardeşleri için ikinci anne idi.(YD36)
- ✓ Bu leke, zavallı kızın İç Anadolu memleketlerinden birinde çektiği uzun bir göz hastalığından yadigârdı.(YD36)
- ✓ Bunların çoğu romandı.(YD36)
- ✓ Herhangi bir erkeği tam manasıyla memnun etmeye tam manasıyla muktedirdi.(YD37)
- ✓ Çirkinin ağızındaki güzel söz, acizin ağızındaki haklı söz kadar boş, faydasız bir şeydi.(YD34)
- ✓ Fakat tama manasıyla güzeldiler.(YD37)
- ✓ Hâlbuki eskiden ne kadar güzel ve temiz giyinen bir adamdı.(YD40)
- ✓ Ali Rıza Bey, öteden beri kahvelerin, gazinoların baş düşmanıydı.(YD41)
- ✓ Demek bu cihette de yalnız değildi.(YD43)
- ✓ Hâlbuki onlar sıcak bir aile ocağına şimdi her zamankinden ziyade muhtaçtılar.(YD43)
- ✓ Bu, bir derece doğru idi.(YD44)
- ✓ Kahvenin müşterileri arasında bir de Sermet Bey isminde bir eski vali vardı.(YD44)
- ✓ Sermet Bey memurluk hayatında doğruluğu ve namusuyla şöhret almış bir adamdı.(YD44)
- ✓ Leyla ile Necla'ya gelince, onlarda hemen hemen aynı halde idiler.(YD46)
- ✓ Zaten öteden beri iktisada son derece riayet eden bir kadındı.(YD46)
- ✓ Daha nihayet üç, beş sene misafirdiler.(YD49)
- ✓ Son zamanlarda karısıyla çıkan kavgaların birçoğu bu yüzdendi.(YD49)
- ✓ İki yetmiş evladın geceli gündüzlü ağladığını görmek dayanılır şey miydi?(YD49)
- ✓ Bu, onda, babasının mütemadi telkinleri neticesinden doğup büyümüş bir duygu idi.(YD50)
- ✓ Fikret de, öteki kızları da bildiğinden ne kadar başka insanlarmış!(YD51)
- ✓ Yazık ki buna bir çare yoktu.(YD52)

- ✓ Bu mucizenin sebebi Şevket'ti.(YD52)
- ✓ Hakikaten de öyleydi.(YD54)
- ✓ Şevket, çok gençti.(YD54)
- ✓ Onun fikrinde aşk; hali vakti yerinde, işi gücü yolunda olan bir kısım insanların bilerek ve isteyerek başlarına satın aldıkları bir dertti.(YD54)
- ✓ Bu, kocalı bir kadınmış.(YD55)
- ✓ Fikret, bu izdivaca şiddetle aleyhtardı.(YD56)
- ✓ Bir kere yenge sıfatı ile aralarına girecek kadın, başından türlü maceralar geçmiş, şüpheli bir insandı.(YD56)
- ✓ Mademki para kuvvet kendilerindeydi.(YD56)
- ✓ Şimdi onların hepsi birer küçük Hayriye Hanım'dı.(YD60)
- ✓ Ali Rıza Bey, filozof bir adamdı.(YD60)
- ✓ Bunlar para ile olan şeylerdi.(YD61)
- ✓ Ali Rıza Bey, en müşkül zamanında kendisini yalnız bırakan bu kadına uzun zamandan beri dargındı.(YD61)
- ✓ Vazifesini bitirmiş bir insan sükunetiyle bir köşeye oturacağı, rahat bir nefes alacağı zamanda böyle mutfak köşelerinde didinip çırpınması, her gün bir sıkıntı içinde kendini helak etmesi çok acı bir akıbetti.(YD61)
- ✓ Ne de olsa düşüncesiz, saf bir kadındı.(YD62)
- ✓ Evet, ikisi de çocuklarını ihtimal, aynı kuvvetle seviyorlardı; fakat, seviş tarzları başka idi.(YD62)
- ✓ Ali Rıza Bey, içinden Şevket'e biraz kırgındı.(YD62)
- ✓ Güzel ve zeki başı siyah güveylik elbisesinin üstünde balmumu gibi renksizdi.(YD62)
- ✓ Yengeleri açık fikirli, cesur bir kadındı.(YD63)
- ✓ Babaları eski kafalı bir ihtiyar, anaları aciz bir kadındı.(YD63)
- ✓ Bu genç kadın, zeki olduğu kadar da hilekâr ve cesurdu.(YD64)
- ✓ Evvela zayıf bir adamdı.(YD64)
- ✓ Sonra parasızdı, ki her halde bu, daha affedilmez bir cinayetti.(YD64)
- ✓ Başkalarının ahlaksızlığından sana ne idi?(YD65)
- ✓ Genç adam, onu böyle suçlu bir insan vaziyetinde kapısı önünde bulduğuna hiç hayret etmiyor gibiydi.(YD65)

- ✓ Görünüşte Şevket de bu fikirde idi.(YD68)
- ✓ İdare, hala Hayriye Hanım'da idi.(YD69)
- ✓ Leyla ile Necla ne de olsa evlatları idi.(YD71)
- ✓ Misafirlere karşı bu, ne iğrenç sahtekârlıktı.(YD71)
- ✓ Bu zavallı çocuğun mütemadiyen azap ve işkence içinde yaşadığı belliydi.(YD72)
- ✓ Adapazarı'nda bağı, bahçesi varmış, hali vakti yerinde bir adammış.(YD74)
- ✓ Üç çocuğu varmış.(YD74)
- ✓ Postahanedeki kâtipti.(YD79)
- ✓ Bunların bazıları terbiyeli, kibar kıyafetli insanlardı.(YD79)
- ✓ Hayriye Hanım'ın yüzü bu gece melekler gibi tatlı idi.(YD81)
- ✓ Bunlar ne fevkalade lütuflar ve iltifatlardı.(YD81)
- ✓ Emniyet sandığından para alındığının tam on birinci akşamı idi.(YD86)
- ✓ Bu ağlayan çocuk Ayşe idi.(YD86)
- ✓ Fakat belki de hakikat öyle idi.(YD88)
- ✓ Hayriye Hanım, başka fikirde idi.(YD93)
- ✓ Evet, onun fikrince oğlu, çok haysiyet sahibi bir çocuktur.(YD94)
- ✓ "Baba ödümü kopardın!" diye bağırması onun doyulmaz bir eğlencesiydi.(YD95)
- ✓ Oğlunun hapisten çıktıktan sonra pek kolay belini doğrultamayacağı muhakkaktı.(YD99)
- ✓ Hasılı Şevket, bundan sonra kolu yahut bacağı kopmuş bir insan gibi ömrü oldukça sürünecek bir alildi.(YD99)
- ✓ Bu, onun yalnız Şevket'i görmeye gideceği günlere mahsus yabancı kıyafeti idi.(YD99)
- ✓ Bu, onun mağazasında alışveriş ederken tanımış, kırk beşlik bir manifaturacı idi.(YD99)
- ✓ Bu işin Ali Rıza Bey'i çok müşkil bir vaziyetten kurtaracağı muhakkaktı.(YD100)
- ✓ Aylardan, belki senelerden beri kızlarına dargındı.(YD100)
- ✓ İşin nihayetinde bunlar parmak gibi çocuklardı.(YD100)
- ✓ Oğlunun bu kadını sevdiği muhakkaktı.(YD102)

- ✓ İhtiyar adamı düşündüren ikinci şey de bu vak'ayı Şevket'e haber vermek meselesi idi.(YD102)
- ✓ Bu, en büyük bir imtihan dakikası idi.(YD103)
- ✓ Ümit olsa da, olmasa da sonuna kadar dayanmaya mecburdum.(YD104)
- ✓ Bunlardan en iyisi Nazmi Bey isminde genç bir doktordu.(YD105)
- ✓ Ev, baştan başa sevinç içinde idi.(YD105)
- ✓ Leyla'nın ikinci müşterisi bir maliye memuru idi.(YD106)
- ✓ Bu, Çamlıca'da yazı geçiren bir aileye misafir gelmiş kırk beş yaşlarında bir Suriyeli idi.(YD106)
- ✓ Arap biçiminde meleğe minnettardı.(YD108)
- ✓ Yaradılışları itibariyle, ne iyi, ne fena idiler.(YD108)
- ✓ Necla'yı almak için bir bahane idi.(YD110)
- ✓ Ali Rıza Bey için en doğru hareket bu adamın nişan yüzüğüyle birkaç hediyesini-haber getiren adama verip- göndermekten ibaretti.(YD110)
- ✓ Onun fikrince keşküllü sokak dilencileri, bu yüz­süz ve vicdansız adamdan bin kat iyi idi.(YD111)
- ✓ Abdülvehhap bey, hakikaten ahlaksız bir adamdı.(YD111)
- ✓ Yer demir, gök bakırdı.(YD111)
- ✓ Bu işte son söz Necla'nındı.(YD111)
- ✓ Bağırarak, canın yanan insanların en iptidai bir hakkı idi.(YD112)
- ✓ Yüzleri, ahlakları birbirine benzerdi.(YD113)
- ✓ Ali Rıza Bey'e göre onlar, birbirlerinden ayrı yaşamasına imkan tasavvur edilemeyecek bir çift, kan ve aile bağı denen şeyin en mükemmel bir numunesi idiler.(YD113)
- ✓ Burası iki büyük odalı, karanlık, harap bir yerdi.(YD113)
- ✓ Çocukların hep bir ağızdan "Cehennem" ismini verdikleri eski evleri bunun yanında cennet bağının köşkleri gibi idi.(YD113)
- ✓ Ali Rıza Bey de aşağı yukarı aynı histe idi.(YD113)
- ✓ Hastalık esnasında bir gece onu yataktan almışlar, yerine başka bir insan koymuşlar gibiydi.(YD114)
- ✓ Çok zayıftı.(YD114)
- ✓ Gök hafif bulutlu,hava kuru ve rüzgârsızdı.(Y451)

- ✓ Çehre değişmiş olmakla beraber yine güzeldi.(YD114)
- ✓ Bu, belki sınırları gevşemiş bir ihtiyar vehmi idi.(YD114)
- ✓ Hava tebdili imkansız bir şeydi.(YD114)
- ✓ Bu, Necla'nın “ başım, gözüm sadakası olsun” diye ablasına bıraktığı mahut kadie manto idi.(YD115)
- ✓ Ne yapsın, çocuk dertli idi.(YD115)
- ✓ Abdülvehhap Bey, İstanbul'da söylediği gibi milyonlar sahibi bir zengin değil, anlaşılması güç birtakım karışık işlerle kıt kanaat yaşıyan bir adamdı.(YD116)
- ✓ Hayriye Hanımda az çok bu fikirdeydi.(YD117)
- ✓ Necla'nın bu “kendimi öldüreceğim” sözü muhakkak boş bir tehditti.(YD118)
- ✓ Bu mukaddemeye göre işiteceği şeyin onu can evinden vuracağı muhakkaktı.(YD119)
- ✓ Çünkü soluk soluğa kahveye girdiği zaman binbaşı da kalkmak üzere idi.(YD120)
- ✓ Leyla, iki aya yakın bir zamandan beri çoluk çocuk sahibi bir avukatın metresiydi.(YD120)
- ✓ Bu sözlerde bir yalan varsa günahı söyleyenlerin boynunaydı.(YD120)
- ✓ Fakat bu, adeta çoluk çocuğun ağzına düşmüş bir hikâye idi.(YD120)
- ✓ Hayriye Hanım'ın, öteden beriden bazı şeyler işittiği halde, kendisinden saklamış olduğu pek mümkündü.(YD120)
- ✓ Sokak kapısı aralıktı.(YD121)
- ✓ Hafif çiçek bozuğuydu.(Y6)
- ✓ Onu yiyip bitiren asıl hastalık, içinde idi.(YD123)
- ✓ İhtiyar kadın, uzun ve kanlı bir çarpışmadan dönen bir asker gibi idi.(YD124)
- ✓ Evvela, ne de olsa evlattı.(YD127)
- ✓ Demek Hayriye Hanım'ın sık sık Leyla'dan bahsetmesinden maksat bu imiş.(YD128)
- ✓ Burası da başka türlü bir cehennemdi.(YD132)
- ✓ Genç kadın, ona çok ehemmiyetli bir şey söylemeye karar vermiş gibiydi.(YD133)
- ✓ Hayriye Hanım'ın kocasının inadından korkması boş bir kuruntu idi.(YD133)
- ✓ Leyla'nın hali, vakti çok yerinde idi.(YD134)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere i- ile meydana getirilmiş kopula yapısında bazı örnekler ‘idi’ şeklinde kullanılmış bazı örneklerde ise ‘di’ şeklinde isme bağlanmıştır. Bu iki şekil arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Bunlar arasındaki kullanım yazarın seçiminden dolayı kaynaklanmaktadır. Her ikisi şekil de isim üzerine gelerek onu cümledeki yüklemi durumuna getirmektedir. Bu kopula yapısında i- yardımcı eylemi cümle neticesinde elde edilen yargının geçmiş zamanla bağlantısı kurmamızda yardımcı olmaktadır. “Mehmet çalışkan idi.” cümlesinde görüldüğü üzere Mehmet kişinin çalışkan olma vasfının geçmiş zamandaki durumu hakkında bize bilgi vermektedir. Ancak i- yardımcı eylemi burada cümleyi sadece yüklemleştirme görevinde bulunmaz. Cümle anlamsal yönüyle ele alındığında bize farklı yorumlar yapma fırsatı sağlamaktadır. Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi örnek cümlelerin içerisinde bulunduğu metnin semantik özellikleri önemlidir. Ayrıca söz konusu cümlelerin sonrasında ve öncesinde gelen cümleler de anlamsal bütünlüğü sağlayan önemli elemanlardır. “Mehmet çalışkan idi.” cümlesinde öznenin çalışkan olma vasfının geçmiş zamanda mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Geçmiş zamandaki o durumu belirtmek için i- yardımcı eylemi bu şekilde kullanılmıştır. Cümlelerin içerisinde bulunduğu metnin önemini daha önce vurgulamıştık. Söz konusu öznenin şu anki durumu hakkında vasfını kaybetmiş olduğu yorumunu yapabiliriz yani “Mehmet çalışkan idi.”, “Ancak artık çalışkan değil.” denilebilir. Bu durum dilin zenginliğini göstermektedir. Türk dilinde bazı şekiller cümle içerisinde şekil olarak yer almasa da dilin verdiği imkânlar sayesinde anlamsal boyutunu devam ettirmektedir. Burada kopula işaretleyicileri işlevsellik kazanmaktadır. “Mehmet çalışkan imiş.” Cümlesinde yukarıda örneğe benzer bir şekilde öznenin vasfının ifade edildiği zaman hakkında bilgi verir. Burada da i- yardımcı eylemi bize geçmiş zaman bilgisini vermektedir. Ancak cümlelerin semantiği de ön plana çıkmaktadır. Özne hakkında verilmiş olan bilgi bir başkası tarafından öğrenilmiş de olabilir.

İ- yardımcı eylemi adlarla birlikte kullanılarak cümleyi yüklemleştirmesinin yanında bize cümledeki geçmiş zaman ile ilgili bilgisini verir. Ancak i- yardımcı eylemi ile meydana gelen kopula yapısı gelecek zamanı ifade etmek için kullanılamamaktadır. Burada i- yardımcı eylemi yerine ol- yardımcı eylemi kullanılmaktadır. “O cesur idi , O cesur imiş”, “O cesur olacak.”

örneklerinde görüldüğü üzere geçmiş zaman ifade edilirken i- yardımcı eylemini kullanılabiliyor fakat gelecek zaman ol- yardımcı eylemi vasıtasıyla ifade edilebilmektedir. Burada i- yardımcı eylemi mevcut olan durumu ifade etmektedir. Yukarıdaki örnekte görüleceği üzere öznenin mevcut vasfı i- yardımcı eylemi kullanılarak ifade edilmiştir. Fakat mevcut durumun değişmesi, farklılaşması durumunda ol- yardımcı eylemi kullanılmaktadır. Ol- yardımcı eylemi mevcut durumdan başka bir duruma geçildiği durumlarda işlevsellik kazanmaktadır.

Dilbiliminde “fiisel kopula” olarak adlandırılan yapı aslında Türk dilinin en erken metinlerinden itibaren görülen bir biçimdir.

- ✓ Ötüken yış da yeg idi yok ermiş “Ötüken Dağları’ndan daha iyisi asla yok imiş.” (Aydın 2012, s. 40 (KTG4))
- ✓ El tutsık yer ötüken yış ermiş “Yurt tutacak yer Ötüken Dağlar’ı imiş.”(Aydın 2012, s. 40 (KTG4))
- ✓ Begleri yeme bodunu yeme tüz ermiş. “Beyleri de halkı da doğru imiş.” (Aydın 2012, s. 45 (KTG3))

2.2. PARÇACIK (PARTICLE) KOPULA

-Dir kullanılarak yapılan kopula yapısıdır. Bu kopula işaretleyici ile isim bir araya gelerek cümlelerin en önemli unsuru olan yüklemi meydana getirmektedirler. Bunun yanında söz konusu olan ek cümlede birtakım anlamsal işlevleri yerine getirmektedir. İhtimal, kuvvetlendirme, bildirme bu işlevler arasındadır. –Dir işaretleyicisi bazı cümlelerde var, yok, değil gibi diğer kopula yapıları üzerine gelerek beraber kullanılmaktadır. Bu durumda birden fazla kopula işaretleyicisinin bir arada bulunmasından dolayı hem anlamsal hem şekilsel olarak cümlede önemli bir görev üstlenirler. “Yarın dersi vardır.” örnek cümlesinde gördüğümüz üzere hem var olma durumu hem de –Dir eki ile ihtimali barındırmaktadır. Öte yandan bu iki kopula cümlelerin yüklemine oluşturmaktadır.

“Kemal zekidir.” Cümlesinde,–Dir eki vasıtasıyla öznenin zeki olma vasfı ifade edilmektedir. Kişi zeki olma yönüyle belirtiliyor. “Kemal zeki” ve “Kemal zekidir” cümleleri ana hatlarıyla değerlendirildiğinde iki cümlenin de vardığı sonuç itibarıyla yakın anlamda olduğunu düşünebiliriz. Fakat –Dir eki aracılığı ile cümlenin vurgu yönü yüklem tarafında ağır basmaktadır. Bir başka deyişle zeki olma durumu ön plana çıkmaktadır. Bu durum kopula yapısının anlamsal boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan –Dir eki isme eklenerek yüklemi oluşturmaktadır. Yüklemi belirgin hale getirir. Fakat bazı cümlelerde başka ek kullanılmaksızın isim tek başına da yüklem görevinde kullanılabilir. Bu durumda kopula işaretleyicisinin şekil varlığından söz edemesek de anlamsal varlığı hakkında fikir sahibi olabiliriz. Zira kopula yapıları ve cümlenin hem anlamsal hem şekilsel yapısı arasında doğrudan bir bağlantı söz konusu olmaktadır.

–Dir ekinin kullanıldığı bazı durumlarda bulunduğu cümlenin ihtimallerini belirler. “Elinde kitapları olduğuna göre o kız öğrencidir.” Örneğinde görüldüğü üzere öznenin öğrenci vasfı olup olmadığı hakkında bir kesinlik söz konusu değildir. Ancak cümle içerisinde yer alan öğeler sayesinde bir takım ihtimaller meydana gelmektedir. İşte burada söz konusu ek sayesinde bu ihtimalleri ifade etme imkânı bulmaktayız. Öznenin kitaplara sahip olma durumu öğrenci olması hakkındaki ihtimalleri oluşturmaktadır. Bu tarz cümleler arasında cümlenin metin içerisindeki durumuna göre ihtimalleri derecelendirilebilir. Kopula bu kısımda işlevsel bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. –Dir kopula işaretleyicisi anlamsal alanı geniş bir yapıdır. Bu yapı dilimizde cümlenin muhtevasına göre kesinlik, olasılık, kuvvetlendirme gibi anlamsal görevleri yerine getirmede işlevsellik kazanmıştır.

“Arabası burada. Ahmet evdedir.” cümlesinde, cümlenin barındırdığı durum dolayısıyla bir önce belirtmiş olduğumuz cümleden farklı ihtimal derecesine sahiptir. Bu cümlenin gerçekleşme ihtimali diğer ifade edilen cümleden daha yüksektir. Cümle içerisinde bu kaniya varmamızı sağlayan deliller mevcuttur. Kopula yapısı bu durumda ortaya çıkmaktadır ve cümlede önemli görevler üstlenmektedir.

“Ayşe başarılı ve genç bir avukattır.” cümlesinde –Dir işaretleyicisi avukat kelimesini yüklem yapma görevinin yanında öznenin ‘avukatlık’ vasfını belirtmektedir. Cümle –Dir kopulası olmadan kullanıldığında eksik bir cümle olmaz

ancak bu şekilde yüklem üzerindeki vurgu artmaktadır. –Dir eki cümleyi vurgu niteliğini artırması yönüyle sıkça kullanılmaktadır. Bu tarz kullanımlar söz konusu kopula şeklinin üstlendiği görevlerin çeşitliliğini görmemiz açısından oldukça önemlidir.

-Dir kopula işaretleyicisinin işlevlerinden biri de fiillere eklenerek onlara kuvvetlendirme, ihtimal gibi anlamlar kazandırmaktır. “Bu akşam gidiyordur.” Örneğinde gördüğümüz gibi –Dir eki fiile eklenerek fiilin gerçekleşme ihtimali hakkında bize bilgi vermektedir.

Tez sınırları çerçevesinde belirlemiş olduğumuz eserlerinden elde ettiğimiz şu örneklere ulaşmaktayız;

- ✓ Beyefendi oğlum... Günahdır.(YD22)
- ✓ Nail benim mektep arkadaşımıdır.(Y443)
- ✓ Realite bu kadar sadedir.(Y461)
- ✓ Göreceksin, çok sevimli bir insandır.(TO120)
- ✓ En son kurulan medeniyet ekmek medeniyetidir.(TO111)
- ✓ Fakat daha ziyade yaklaşınca anladı ki bu gördüğü; hakikattir.(YD26)
- ✓ Bu, bizim için açlık demektir.(YD33)
- ✓ Sonra biraz kabacalarına ailenin tarihini öğretmek; vaktiyle babalarına, analarına olduğu gibi onlara da fazilet, doğruluk dersleri vermek lazımdır.(YD39)
- ✓ Yaz, sevmeyenler için her yıl geçmesi beklenen hastalık gibidir.(S1)
- ✓ Sıcak, bütün diktatörlerden daha zalimdir.(S2)
- ✓ “Yok!” dedi anneanne Umay “Bir kere küçük torunum Defne henüz otuz beş yaşında bile yok, sonra gözleri yeşil değil çağla yeşilidir, kızıl saçları doğal ve dalgalıdır.(S5)
- ✓ Çocuklarını teşvik etmek söyle dursun, belki onu böyle acı ve hırçın yapan bilakis çocuklarıdır.(YD46)
- ✓ Derdimizin dermanı sendedir.(P203)
- ✓ Bir babanın çocuklarına bırakacağı en kıymetli miras temiz bir isimdir. (YD8)
- ✓ Ancak bunun için de hiç olmazsa yaşayacak kadar bir para lazımdır. (YD11)
- ✓ Kadıköy iskelesinin hemen arkasında, ağaçlıklı bir bahçe içinde yeşillere saklanmış küçük karakolun giriş katında, solda yer alan küçük odada çalışan klimaya

rağmen pencerenin dışında bütün şehri şiddetle sarsan sıcak hava serinlemeye fırsat bırakmayacak derecede otoriterdi.(S6)

✓ Ekseri tecrübesiz hastalar gibi sanmıştı ki insanın ıstırapları yattığı yataktan, etrafındaki eşyadan gelir ve yer değiştirmek, onlardan kurtulmak için en iyi çaredir.(YD12)

✓ Benim tanıdığım Muzaffer Bey, insan bir çocuktur.(YD19)

✓ İnsanlarda iyilik asıldır.(YD19)

✓ Bu adamların, yalnız başlarının heykelleri vardır.(TO113)

✓ İhtiyar memur, yüreğindeki sıkıntıya, başındaki şaşkınlığa rağmen, bir an içinde anladı ki, karşısındaki insan, senelerden beri yaptığı hayalden büsbütün başka bir insandır.(YD21)

✓ Yalan söylemeyeceğim, Leman vakası doğrudur.(YD22)

✓ ... hangi konu üzerinde çalıştığını bilmek bizim için yaşından, saçından, başından daha önemlidir.(S7)

✓ Defne'nin altıncı hissi çok kuvvetlidir.(S7)

✓ Mamafih, inanınız ki bu vaka zihninizde büyüttüğünüz kadar fevkalade bir şey değildir.(YD22)

✓ Beyefendi oğlum... Günahdır.(YD22)

✓ Başkalarıyla beraber bulursa, şairdir.(Y18)

✓ Gelse de bir orta adamın "kendi" sandığı şey, herkes ve her şeydir.(Y18)

✓ Fakat daha ziyade yaklaşınca anladı ki bu gördüğü; hakikattir.(YD26)

✓ Bu, bizim için açlık demektir.(YD33)

✓ Sonra biraz kabacalarına ailenin tarihini öğretmek; vaktiyle babalarına, analarına olduğu gibi onlara da fazilet, doğruluk dersleri vermek lazımdır.(YD39)

✓ Çocuklarını teşvik etmek söyle dursun, belki onu böyle acı ve hırçın yapan bilakis çocuklarıdır.(YD46)

✓ Mademki öyledir.(YD54)

✓ Şevket artık kocaman bir erkektir.(YD55)

✓ Bu vak'a üzerine Hayriye Hanım anladı ki bütün bu şiddet beyhudedir.(YD58)

- ✓ Mademki kocası bu izdivacı bir namussuzluk addediyor, o halde ona ispat etmelidir ki bilakis oğlunun bu zavallı kadını yüzüstü bırakması en büyük bir namussuzluktur.(YD58)
- ✓ O zavallı da senin Fikret gibi; Leyla ve Necla gibi tecrübesiz bir çocuktur.(YD58)
- ✓ Nasılsa olmuş bir felaketin tamiridir.(YD60)
- ✓ Fakat biraz sonra anladı ki Şevket, yine eski Şevkettir.(YD68)
- ✓ Herkes kendi yaptığında mesuldür.(YD92)
- ✓ Ne de olsa gelinimizdir.(YD100)
- ✓ Mahzun bir haldedir.(YD100)
- ✓ “Allah **şahittir** Şevket” dedi. (YD102)
- ✓ Ferhunde'nin başımızdan defolması bizim için umulmaz bir saadettir.(SD104)
- ✓ Evet, çocuktan, evlattan saadet, çok boş bir hayaldir.(YD109)
- ✓ Galip insanlar için iyi merhametli olmak ne kolay ve şık bir jesttir.(YD112)
- ✓ O vakit Leyla, büsbütün çıldırdı ve evde bir kızılca **kıyamettir** koptu.(YD112)
- ✓ Orası, ne de olsa evindir; kocanın hiçbir meziyeti olmasa namuslu bir adam olması ve seni ellere muhtaç etmemesi kâfidir.(YD118)
- ✓ Belki de mübalağadır.(YD119)
- ✓ İnsanın benliğindeki bu ikilik en az yarım asırdan beri malûmdur.(Y446)
- ✓ Ben de onsuz yaşayamayacağım, Leyla'ya isterse bütün dünya feda desin; o benim için herkesten iyidir.(YD129)
- ✓ Baban yoldan geldi, açtır.(YD130)
- ✓ Ali Rıza Bey, o günlerde bayram elbiseleriyle bayram beşiğine binmiş çocuklar kadar neşelidir.(YD134)
- ✓ En usta ağızlarda bile yalan uzun bir nefesten mahrumdur.(Y4)
- ✓ Zaten annelik, asla pes etmemektir.(S12)
- ✓ İntihar intihardır ve başka hiçbir şey değildir.(Y423)
- ✓ İnsanın sevgilisi bütün kadınlar demektir.(Y9)
- ✓ Bence bir karın gurultusu yüz felsefe dersinden daha büyük bir hakikattir.(Y439)

- ✓ Bu kadın da o ressamın durumundadır.(Y438)
- ✓ Meral'in nefreti budur.(Y448)
- ✓ Fakat kökleri iki tanedir.(Y446)
- ✓ Ancak bunların şuur mekanizmasındaki yerleri ve fonksiyonları karanlıktır.(Y446)
- ✓ İnsanı intihara veya haberi olmadan birçok hastalıklara hazırlayan günah kompleksi böyle bir iç mücadelenin düğümüdür.(Y448)
- ✓ Bence, bunu belirtilerine göre üç tabakası vardır.(Y447)
- ✓ “Ah, işte anneler böyledir evladım!”(S10)
- ✓ Aşkta her yenilik tehlikedir.(Y9)
- ✓ Hatta unutulmuş bir temdir, artık.(Y446)
- ✓ Fakat daha emin olmak için her şeyden şüphe etmenin huzursuzluğu ve kâbusu içinde bir emniyet saklıdır.(Y9)
- ✓ Av köpeği gibi yerinden bir fırlayış fırlayıp, gizli realitenin ihtimal bölgesi içinde dört dönen şüphe, hakikat deliliğinin en güzel ve en korkunç hummalarından biridir. (Y12)

Bu kopula yapısı ile alakalı Eski Türkçe metinlerde şu örneğe rastlanmaktadır:

- ✓ Yarmayın tiser sen yasgak turur aşayın ister idiz turur “ Tırmanmak istersen düzdür, aşmak istersen yüksektir. (Arat, 286- 287)

Fiillerde +DİR örnekleri:

- ✓ Pompei içinde yıkılmaktadır.(Y17)
- ✓ İleride bu yeni psikolojinin zengin ve bambaşka bir terminolojisi olacaktır.(Y449)
- ✓ Yung'un “kollektif şüursuzluk” dediği arşetipler ambarı yersiz kalmaktadır.(Y447)
- ✓ Bu egosantrik insan telâkkisi, bütün aşkları anlaşmazlığa düşüren ve kine çeviren ters bir disiplin doğurmuştur.(Y446)
- ✓ Birine “sosyal ben”, hatta “resmi ben”, ötekine “asil ben”, “temel ben” dendiği olmuştur.(Y446)
- ✓ -Necile'dir, dedi, yine bir karakoncolos hikâyesi anlatmıştır.(Y440)
- ✓ Muhayyilesi bir tablo yapmaktadır.(Y438)

- ✓ Tesirleri bakımından, Allahsızlığa ve nihikizme olduğu kadar mistik düşüncenin tazelenmesine de yol açmıştır.(Y431)
- ✓ Fakat halis fikir olarak beni kazanamamıştır.(Y431)
- ✓ Tansiyonun otuza fırlamıştır. (Y33)
- ✓ Senin gibi zeki insanlar bile, talaş kebabına duyulan aşktan daha sahici bir sevgi olmadığına inanmışlardır. (Y55)

2.3. ÇEKİMLİ (INFLECTIONAL) KOPULA

Türk dilinde adı yüklemleştirme yollarından biri de şahıs ekleri kullanılarak yapılan biçimdir. Ad, üzerine gelen çekim ekleri ile yüklemleştirilir. Bu yapı çekimli (inflectional) kopula yapısını ifade etmektedir. Çekim ekleri sayesinde cümlede söz konusu olan varlığın durumu hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Şahıs eklerinin ad ile birleşmesiyle söz konusu bu yapı varlığa sahip olma, bir vasfı ifade etme veya kişiyi tanımlama gibi görevlerde kullanılmaktadır. Bu yapı ile ilgili belirlenmiş olan metinlerden aşağıdaki örneklere ulaşmaktayız:

- ✓ “Otel odalarının değişmez misafiri benim!”(TO23)
- ✓ Samim’den daha trajik bir mahlûksun sen. (Y34)
- ✓ Haklısın. (Y34)
- ✓ Sofrada artık donmuş bir sükûtum. (Y34)
- ✓ Şu anda meşgulüm.(S12)
- ✓ Bilmeni temenni ettiğim hakikat önünde beni güldürecek kadar gençsin. (Y39)
- ✓ O ana benim. (Y44)
- ✓ Biz birbirimize muhtacız. (Y46)
- ✓ Sen ve ben, birbirimize razı olmaya mahkûmuz. (Y46)
- ✓ -Değilim.(Y8)
- ✓ Üstelik, pısrık bir suçluyum.(TO16)
- ✓ -Tuhafsınız.(Y6)
- ✓ Şimdi ben bu odada bir ölü ile beraberim.(Y467)

- ✓ Ben koca evde yalnızım.(Y463)
- ✓ Çok neşelendin o gece. Şuhtun.(Y462)
- ✓ Şimdiki kadar güzel değildin.(Y462)
- ✓ Yine sen ve ben bu odada yalnızız.(Y462)
- ✓ Şimdiki kadar güzel değildim.(Y461)
- ✓ Güzel değilim.(Y6)
- ✓ Bir dikişçiyim.(Y6)
- ✓ Ben, eski bir insanım. (YD11)
- ✓ Ne kadar güzelsin.(Y450)
- ✓ Burada Selmin Ferhad'ı benden iyi teselli eder. Sende varsın.(Y450)
- ✓ Basit bir dünyada değiliz.(Y448)
- ✓ Kendi kendimden nefretimin çevrelediği ve çirkinleştirdiği dünyada yalnızım.(Y423)
- ✓ Yalnızım, evet herkes yalnızdır, yalnızız.(Y445)
- ✓ Kelimenin üstüne bastın: Yalnızım, yalnızız.(Y445)
- ✓ İşte sen bu doktorsun.(Y439)
- ✓ Bu gece sebepsiz trajik bir sıkıntı içindeyim.(Y430)
- ✓ Siz, bir babasınız.(YD23)
- ✓ Çünkü tekiz.(Y16)
- ✓ Çünkü hem tekiz, hem de başka insanlarla beraberiz.(Y16)
- ✓ -Pek mahzunsunuz.(Y16)
- ✓ Mahzunsun çünkü.(Y19)
- ✓ Siz de başka bir evladımsınız.(YD24)
- ✓ Bana itaate borçlusun.(YD29)
- ✓ Sen zaten böylesin.(YD32)
- ✓ Sanat mektebinden mezunum.(Y6)
- ✓ Bunca yıllık karımım.(YD33)
- ✓ Ben de senin kadar namuslu bir insanım.(YD33)
- ✓ Ne istersen yapmak hakkındır çocuğum.(YD73)
- ✓ Ben aciz bir kadımım. (YD61)
- ✓ -Tatlısın.
- ✓ -Değilim. Çirkinim.

-Şimdi çirkin de değilsin. Samimisin.(Y19)

- ✓ Beni bu cehennemden kurtaracak adam kim olursa olsun kabul etmeye razıyım.(YD74)
- ✓ Sen, her şeye rağmen iyi ve gayretli bir erkeksin.(YD76)
- ✓ Ben eskiden neysem gene oyum.(YD84)
- ✓ Ben çok tahammüllü bir adamım.(YD119)

Bu kopula yapısı ile ilgili yazıtlarda şu örneğe rastlanmaktadır:

- ✓ K(a)g(a)nl(ı)g bod(u)n (e)rtim “ Hakan sahibi bir halk idim.” (BK D9)
(Tekin, 53)

2.4.SIFIR(ZERO) KOPULA

Türk dilinde isim veya isim cinsinden sözcükleri ile biten söz dizgelerini yükleme dönüştürmenin yöntemlerinden biri de herhangi bir işaretleyiciye ihtiyaç duymadan kullanılan “sıfır kopula” olarak adlandırılan yapıdır. Buna göre söz dizgesinin son sözcüğü ne bir fiildir ne de ismin bir işaretleyici ile yüklemleşmiş biçimidir. İsmine bağlı olduğu sözcük doğrudan cümlenin son ögesi olmuştur.

Bu çerçevede Türk diline ait şu örnekler evrensel Türk bilimindeki “sıfır kopula”nın örneğidir:

A)-Ahmet kim?

B)-Öğrenci.

Yukarıdaki örnekte B'nin A'ya cevabı aslında “(Ahmet) öğrenci(dir).” Şeklinde dir. Ancak konuşur, Türk dilinin yapısında var olan herhangi bir kopula işaretleyicisine ihtiyaç duymadan sadece “öğrenci” karşılığı ile cümle meydana getirmiştir.

Kopula işaretleyicileri buldukları cümle içerisinde bazı durumlarda şekil olarak bulunmayabilmektedir. Bu durumda işaretleyici şekilsel olarak cümlede yer almasa da cümlede anlamsal işlev üstlenmektedir. Bu kopula yapısı sıfır kopula

yapısını ifade etmektedir. Türk dilinin tarihi ve çağdaş dönemlerinde yer alan bir çok metinde yer almış olan sıfır kopula yapısında metin bağlamındaki bazı durumlarda kopula işaretleyicisine ihtiyaç duyulmaz. Bu durum sıfır kopula yapısını meydana getirmektedir.

Sıfır kopula yapısı İngilizce de Zero kopula yapısı olarak ele alınmıştır. Timoty Jowan Curnow “ Sara teacher” ,“Sara is a teacher” örneklerine yazısında yer vermiştir. (Curnow 1999,3) Bu iki cümle temel olarak aynı sonuca varsa da iki cümle arasında semantik olarak fark bulunmaktadır. Bu durum dillerin anlamsal alanları ile alakalıdır. Bu anlamsal işlevleri isim cümlelerinde kopula işaretleyicileri üstlenmektedir. Ancak bazı kopula işaretleyicileri hem isim hem de fiil cümlelerinde yer alarak anlamsal görevleri yerine getirmektedirler. Metinlerden ulaşılmış olduğumuz örnekler aşağıda verilmektedir:

- ✓ Ondan bahsedenler: “ İyi adam... Peygamber gibi adam...” derlerdi.(YD13)
- ✓ Bu ev kadını değil, üstünde hırpanilik. (Y5)
- ✓ Tuhaf bir şey, bu akşam.(Y19)
- ✓ Tütüncünün önünde gözleri bir dağa bir sola gidip geldi. İşte o kadar. Kâfi.(Y19)
- ✓ Başı önünde sarkık.(Y466)
- ✓ Gözlerini hafifçe kaldırdı. Onun ayakları ve kimonosunun eteği.(Y466)
- ✓ Divana oturdu. Ensesinden başını öne iten bir ağırlık.(Y466)
- ✓ Akşamdan beri kalbinin içinden geçen heyecan yıldırılmalarının topladığı, baygınlığa yakı bir iç çekilişine benzeyen derin yorgunluk.(Y465)
- ✓ Kadın cevap vermedi. Profili dalgın. (Y5)
- ✓ Başı yastığa düştü. Hafif, beyaz.(Y465)
- ✓ Ayağa kalktı. Telefon. Bir yere telefon. Müthiş tedailerine istikamet verecek bir dost sesi.(Y463)
- ✓ Hemen onu ve perdesüsünü çıkarıp bir sandalyenin üstüne attı. Deli edici bir hâtra hücumu.(Y462)
- ✓ Sonra üç dört sene içinde, üç dört neticesiz tesadüf.(Y466)
- ✓ Kızı Necile hanım. Çok fena hasta.(Y458)

- ✓ Başı biraz öne düşüktü. Elinde bir puro.(Y454)
- ✓ Gardrobun kapısı kapalı.(Y454)
- ✓ Anneanesi Umay Bayülgen.(S34)
- ✓ Su sesi ve yeşillik, tenhada tek başına uyku.(S34)
- ✓ Uyanınca yeniden içi acımadan nefes alabilme ümidi.(S34)
- ✓ Akın Kaman adlı şahıs, Çorum'da genç karısı ve iki oğluyla gayet de mutlu bir aile babası.(S9)
- ✓ -Erkeği tanıyor musun? Hiç biriyle temas ettin mi?
-Hiç.(Y19)
- ✓ Naciye teyze! Ölmüş dayımın sağ kalmış karısı!(TO14)
- ✓ Simeranya, dünyada olmayan bir yer.(Y8)
- ✓ -Yanında kimse yok mu?
-Yok.(Y13)
- ✓ Herhalde damadımız oldukça hali vakti yerinde bir adam.(YD92)
- ✓ Sağ tarafta bir küçük kapı.(Y6)
- ✓ Ve yine odanın havasında o koku.(Y454)
- ✓ Bunun geçen asırdaki edebiyatı çok zengin.(Y446)
- ✓ Evet böyle bir şey.(Y445)
- ✓ Ah ne korkunç!(Y17)
- ✓ Güpegündüz de karanlık.(Y21)
- ✓ Bazen bu sırrı taşıyamayacak hale geliyorum. Takatimi aşan bir yük. (Y36)
- ✓ Görünmez bulutların kararttığı bir sonbahar akşamı. (Y36)
- ✓ Kemiksiz gibi hafif, uzun, hareketsiz halinde bile kıvraklığı belli, görülmemiş plastik nispetleriyle insanı bir bakışta hayran edecek kadar biçimli bir vücut. (Y41)
- ✓ Çok net bir rüya.(Y21)
- ✓ Topuzu çevirdi. Kilitli.(Y22)
- ✓ Yüzü yanıyor, o kadar yanıyor ki, biraz sonra kül olup dağılmasından korkuyorum. Sonra ince bir ıslaklık. (Y36)
- ✓ İhtiyar ve sıska bir kadın.(Y22)
- ✓ Her şey gibi çocukların terbiyesine verilen emek de boş bir gayret.(YD52)
- ✓ Aylardan beri ilk defa bu çekinme, garip. (Y3)
- ✓ Yeni bir suale karşı sığınmak.(Y3)

- ✓ Bir şey gizlediği muhakkak.(Y4)
- ✓ Tıpkı annesi.(Y4)
- ✓ Her gün ağlamış gözler, kapakları buruşuk ve iradeden sökülmüş gibi kendilerinden düşük. Yorgun yorgun. Ve güzel fakat. Gurursuz ve yalansız.(Y5)
- ✓ Bir ihanetin saklanmasıyla bir toplu iğnenin yahut en masum düşüncenin saklanması bence aynı şey.(Y9)
- ✓ Ne duvarda bir aile resmi, ne bir dikiş kutusu, ne de orada unutulmuş bir mendil.(Y14)
- ✓ Sokak kadar herkese ait odanın havasında, birbirini tanımayan insanların nefeslerini karıştırıp saklayan bir umumîlik kokusu.(Y14)

2.5.VAR/YOK

Var kelimesi Türk dilinin tarihsel dönemlerinde bar- şeklinde kullanılıp daha sonra ki dönemlerde var şekliyle kullanılmaya başlanmıştır. Yok kelimesi ise yo-fiilinden meydana gelmiş bir kelimedir. Var ve yok kopula biçimleri cümle sonunda yer alarak cümleyi neticelendirme görevinde kullanılmaktadır. Bazı durumlarda yok kelimesi bir başka kopula olan değil ile birlikte kullanılarak var anlamını meydana getirebilmektedirler. Var ve yok kopulaları kullanıldıkları cümle hakkında olumsuz veya olumlu yorum yapma imkânı sağlamaktadır. Günümüz Türkçesi ile yazılmış eserlerde kimi durumlarda var kopulası şekil olarak kullanılmadığını görebiliyoruz. Ancak burada var sözcüğünün anlamsal olarak cümlede yer aldığını söyleyebiliriz. “Kapıdan girdim. Küçük bir masa...” cümlesinde görebileceğimiz üzere var kopula işaretleyicisi şeklen cümlede yer almamaktadır ancak anlamsal olarak orada bulunmaktadır.

Kimi durumlarda var ve yok kelimeleri –Dir ile birlikte kullanılmaktadır. Hem var ve yok kopulaları hem de –Dir kopulası cümle içerisinde anlamsal ve şekilsel işlevler üstlenmektedir. Ayrıca bu şekiller –Dir vasıtasıyla cümlenin ihtimal, bildirme, belirtme gibi anlamsal görevleri yerine getirmektedirler. Var ve yok kopula şekilleri ile alakalı olarak metinlerden elde ettiğimiz örnekler şu şekildedir:

- ✓ Aklımı başıma devşirmekten başka çarem yoktu.(P39)
- ✓ İkisi de yalnızdı; konuşacak çok şeyleri vardı.(TO217)
- ✓ Tepside bir maşrapanın üstünde oturtulmuş çaydanlıkla bir su bardağı, bir çay fincanı ve bir tabak bisküvi vardı.(TO220)
- ✓ En ufak bir hataya tahammülüm yoktu.(P41)
- ✓ Simeranyam var.(Y8)
- ✓ Gözlerinde iki dipsiz, karanlık kuyu vardı.(P42)
- ✓ ... pek türlü hünerleri vardır.(S10)
- ✓ Kelimelerde üflenen bir mum alevinin sönmeden evvelki çırpınışı vardı.(Y3)
- ✓ Bunda anlaşılmayacak hiçbir şey yok.(YD 7)
- ✓ Anlaşmamıza imkân yok. (YD11)
- ✓ Ne yazık ki sığınabileceği bir karanlık yoktu ortada.(P78)
- ✓ Oysa eskiden üç bekçisi vardı Akrep Arif mahallesinin.(P79)
- ✓ Yalnız bir düşüncesi vardı.(YD14)
- ✓ Kuvvetli bir vücudum var.(YD14)
- ✓ Yalanım yok.(P95)
- ✓ Kadınların topladığı birinci katta durmasına imkân yoktu.(P96)
- ✓ Ölünün başında mahalleden erkekler vardı.(P96)
- ✓ Şimdilik insanı bundan başka bu eve bağlayan lezzet yok. (Y30)3
- ✓ Trenin gelmesine bir saatten fazla vakit var. (Y34)
- ✓ Dördüncü bir ihtimal yok. (Y39)
- ✓ Bereket versin Bağlarbaşı'nda babadan kalma eski bir evi vardı.(YD15)
- ✓ Bilhassa Mısır ve İngiltere ile iş yapan şirketin Arapça ve İngilizce bilen bir memura ihtiyacı vardı.(YD15)
- ✓ Bunun başlıca iki sebebi vardı.(YD16)
- ✓ Onların başka çaresi yoktur.(S10)
- ✓ Sevgisinde sadece esrar var, keşklik yok. (Y44)
- ✓ Başka ihtimal var mı? Yok. Madem ki yok, uyku da yok. (Y45)
- ✓ Partinin kaybolduğuna şüphe yoktu.(YD21)
- ✓ Açık söyleyeyim buna imkân yoktur.(YD22)
- ✓ Galiba hayatından bir başkası var.(Y9)
- ✓ -Yanında kimse yok mu?

-Yok.(Y13)

- ✓ Yalanın kendisine tahammülüm yok.(Y9)
- ✓ Ali Rıza Bey'in öteden beri yola yüzü yoktu.(YD26)
- ✓ Evinde bu gece anlaşılmaz bir fevkaladelik vardı.(YD26)
- ✓ Bu ziyafetin hazırlığında büyük, küçük bütün ev halkının payı vardı.(YD29)
- ✓ Daha bu geceden çoluğu çocuğu telaşa düşürmekte mana yoktu.(YD29)
- ✓ Onların birkaç saat yatakta tembellik etmelerinde şimdilik bir zarar yoktu.(YD29)
- ✓ Benden şüpheli mi var?(YD31)
- ✓ Her birinin ne arzuları var?(YD34)
- ✓ -Ne temiz bir için var.(Y15)
- ✓ Fakat çirkinliğin şüphe gibi daha çirkin bir mazereti var.(Y14)
- ✓ ... pek türlü hünerleri vardır.(S10)
- ✓ Bütün klişeler gibi bunun da çok istisnası ve tersi vardı.(s13)
- ✓ Defne Kaman'ın bir tek fotoğrafı vardı.(S19)
- ✓ Gözlerinde ablasına ve annesine benzemeyen saf bir samimiyet vardı.(S19)
- ✓ Bu felaket şekillerinden hiç biri şuurumuzda yoktu.(Y14)
- ✓ Böyleydi ama mahallenin adı Nakş-ı Nigâr olalıberi ortada bir tuhafılık vardı.(P81)
- ✓ Çünkü orada başka bir nizam var.(Y19)
- ✓ Sis vardı.(Y19)
- ✓ Kız yoktu.(Y19)
- ✓ Üstünde bir yorgan vardı.(Y21)
- ✓ Bir daha vurdu. Cevap yoktu.(Y22)
- ✓ Çocuklarımız için tehlike var.(YD34)
- ✓ Elbette bir bildiği var.(YD35)
- ✓ Fazla olarak sağ gözünde bir leke vardı.(YD36)
- ✓ Çocuğunun bugün hiçbir eksiği yoktu.(YD37)
- ✓ Bu fikri kuvvetlendirecek başka bir şey de vardı.(YD46)
- ✓ Şevket, kardeşlerinin hepsini ayrı ayrı düşünüyordu; evde ihmal ettiği yalnız bir kişi vardı; kendisi.(YD47)
- ✓ Halbuki sen, çok hisli bir çocuksun.(YD48)

- ✓ Kızların fazla sokağa çıkmalarına, ağırbaşlı tanınmayan ailelerin kızlarıyla arkadaş olmalarına izin yoktu.(YD49)
- ✓ Onların da hakkı var.(YD50)
- ✓ Bir yanda Leyla, Necla, Hayriye Hanım, öbür yanda Fikret ile Ayşe vardı.(YD50)
- ✓ Ali Rıza Bey, seninle konuşacak çok ehemmiyetli bir şeyim var, dedi.(YD54)
- ✓ Fakat ne yapalım ki, benim için başka türlü hareket etmeye imkan yok.(YD56)
- ✓ Yalnız, şu vardı.(YD56)
- ✓ Sokakta kuvvetli bir ışığın etrafına toplanan gece böceklerinin kaynaşmasına benzer bir gizli hayat var.(YD59)
- ✓ Şevket'ten de hayır yoktu.(YD 60)
- ✓ Oğlunun saadeti ve ailenin şerefi namına bu kadına söylenecek sözler vardı.(YD61)
- ✓ Ömrünü dört duvar arasında geçirmiş, çocuklarında başka insan yüzü görmemiş temiz bir ev kadınının birdenbire değişmesine imkân yoktu.(YD62)
- ✓ Fakat ellerinde ne vardı.(YD63)
- ✓ Emin ol ki bu eğlencelerde zannettiğin kadar korkulacak bir şey yok.(YD68)
- ✓ Belki müteessir olacaksın, ama göz önünde olan bir hakikati saklamaya hacet yok.(YD73)
- ✓ Baktım kimseden imdat yok.(YD73)
- ✓ Teşrifata lüzum yok.(YD75)
- ✓ Bunda, günden güne bozulan sıhhatinin de belki büyük bir payı vardı.(YD76)
- ✓ Mademki kendi çocuklarımın pek şıkar matahlar olmadığını teslim ediyorum, şu halde ince eleyip sık dokumaya hakkım yok.(YD78)
- ✓ Fakat işittiklerinin hiç olmazsa yüzde sekiz, onunun doğru olmaması için de sebep yoktu.(YD78)
- ✓ Doğru, hakkın var.(YD83)
- ✓ Oğluna emniyetin yok mu?(YD84)
- ✓ Düşündüğünü saklamakta ne fayda var?(YD84)
- ✓ Hem benim gibi canından bezmiş bir kadına hakaret etmeye ne lüzum var.(YD85)

- ✓ ...deştiğın her şey arasında yalnız ruhun yok.(Y467)
- ✓ Bir kibrit çöpünü kaldırmaya mecali **yok** şimdi.(Y465)
- ✓ Beni anladın. Fakat lüzûm yok.(Y464)
- ✓ ... vahşi ve tüyler ürpertici bir sertlik vardı.(Y464)
- ✓ Yalnız, Ali Rıza Bey'in çehresinde büyük bir sıkıntıdan kurtulmuş gibi bir hal vardı.(YD94)
- ✓ Fakat bunda da başka tehlike vardı.(YD94)
- ✓ Yerde ve karyolanın altında terlikler yok.(Y454)
- ✓ Bak burada da iki "kendi" var.(Y446)
- ✓ İçeride oğlum var da.(YD95)
- ✓ O çocukla bu mevkuf arasında biraz dizlerini bükerek yatmalarından ve uyurken sağ ellerini şakaklarının altına koyarak uzun saçlarının bir tutamının üstünden aşımalarından başka benzer bir yerleri yoktu.(YD96)
- ✓ Evdeki gibi "para!" diye boğazına sarılan yok.(YD98)
- ✓ Ayakta duracak halde değilken: "Haydi düş önümüze...Sosyeteğe, dansa gidiyoruz." diye zorlayan yok.(YD98)
- ✓ Cehenneme kadar yolu var.(YD102)
- ✓ Bu kadar ehemmiyetli bir şeyi benden saklamaya hakkınız yoktu.(YD102)
- ✓ Onu zorla tutan yok.(YD102/103)
- ✓ Ama ne olursa olsun evin de bir haysiyeti vardı.(YD107)
- ✓ Aceleye ne lüzum vardı?(YD107)
- ✓ Yüreklerimizin yapılış tarzı itibariyle buna imkân yok.(YD109)
- ✓ Kızcağızın hiç kabahati yoktu.(YD110)
- ✓ Şimdi, onun için düşünmeye değer tek bir mesele vardı.(YD111)
- ✓ Fakat elde kalan para ile daha iyisini almaya imkân yoktu.(YD113)
- ✓ Yağma mı var?(YD113)
- ✓ Bir şey yapabilmek için daha fazla malumata ihtiyacım var.(YD120)
- ✓ Pencerenin karşısında yarı yıkılmış bir yangın duvarı vardı.(YD123)
- ✓ Anlaşılan çocuklarla fincan takımları arasında pek fark yoktu.(YD124)
- ✓ Duvarda, Ali Rıza Bey'in vaktiyle çocuklarını etrafına toplayarak çektiymiş olduğu eski bir resim vardı.(YD125)
- ✓ Çocukların anlaşılmaz münasebetsizlikleri vardır.(YD125)

- ✓ Ölüm var, bir daha onunla yüz yüze gelmek yok!(YD127)
 - ✓ İçinde gizli bir ümit vardı.(YD130)
 - ✓ Fikret'in hakkı var.(YD131)
 - ✓ Evde Fikret'ten başka iki çocuklu bir dul görümce vardı.(YD132)
 - ✓
 - ✓ Bir kenarda hafızasına küs, yerinde ağır, var iken yok, işlemeli bir ceviz sandık vardı.(P59)
 - ✓ Kaşlarının arasında kıpkırmızı bir nokta vardı.(P58)
 - ✓ Ne de olsa burada türlü türlü insan, tıpkı kendisi gibi kâh aciz kâh kudretli, kâh hırslı kâh kani, kâh riyakâr, kâh sebatkâr, kâh habis kâh muhlis, kendince devran sürmüş nice insan vardı.(P56)
 - ✓ En ufak bir hataya tahammülüm yoktu.(P41)
- Bu yapı ile alakalı Eski Türkçe döneminde şu örnekleri görebilmekteyiz:
- ✓ S(a)b(ı)mda: ig(i)d b(a)rgu “ Sözlerimde yalan var mı?” (BK K8)
 - ✓ Ot(u)z (a)rtukı: üç y(a)ş(ı)ma yok (e)rti “ Ben otuz üç yaşında..... yok idi.....(BK D34) (Tekin, 2010).

2.6. DEĞİL

Değil sözcüğü Türk dilinin tarihi dönemlerinden itibaren kullanılan bir olumsuzluk ifadesidir. Tarihi dönemlerde dag ol ve tegül şekillerinde kullanılmış ve daha sonraki dönemlerde farklı şekillerde lehçelerde sıkça kullanılmıştır. Kelimenin lehçelerde t'li ve d'li şekillerine rastlamak mümkündür. Değil kelimesi olumsuzluğu bildiren bir kopuladır. Bir adla birleşerek cümlenin sonuçlandırılmasını sağlar. Ancak değil kopulası ile cümleye her zaman olumsuz bir anlam katmayabilir. Zira “yok değil” ifadesinde yok kelimesinin yanına değil eklendiğinde yok kelimesine zıt bir anlam meydana gelmektedir yani var anlamını doğurmaktadır. Burada şu iki cümleyi örnek olarak değerlendirebiliriz: “Benim kalemim var.” “Benim kalemim yok değil.” Görüleceği üzere bu iki cümle arasında şekil olarak farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu cümleler vardıkları sonuç olarak değerlendirildiğinde yakın iki cümle olarak görülebilir. Ancak anlamsal yönden bakıldığında iki cümle

arasında fark bulunmaktadır. “Yok değil” ifadesi ile cümlenin anlamı daha fazla kuvvetlendirilmektedir ve vurgulu bir şekilde ifade edilmektedir. Bu durum söz konusu yapının anlamsal işlevleri ile alakalı bir durumdur. Türk dili anlamsal yönü ile kuvvetli bir dildir. Dolayısıyla “var” ve “yok değil” yapılarını aynı anda kullanmaya imkân vermektedir. Bu yapıların beraber kullanılması dilin zenginliğini göstermektedir. Bu zenginliğin bir neticesi olarak dilimizde herhangi bir yargı birden fazla biçimde ifade edilebilmektedir. Türk dilinde bir olumsuzluk şekli üzerine tekrar bir olumsuzluk şekli getirilerek anlam olumlu hale getirilebilmektedir. Yukarıda verdiğimiz örnekte de görüldüğü üzere ‘yok’ olumsuzluk biçimi üzerine bir de ‘değil’ olumsuzluk ifadesi getirilerek olumlu bir anlatım biçimi meydana getirilmiştir. Bu konu bize kopula işaretleyicilerinin semantik çerçeveleri hakkında fikir vermektedir. Bu yapı ile ilgili metinlerden şu örnekler ulaşmaktayız:

- ✓ Ben oğlan değilim.(TO17)
- ✓ “Öyle değil, Öyle değil” dedi.(Y302)
- ✓ Matematik sıhhat kadar lazım değil. (Y49)
- ✓ Ayık işi değil bu.(Y7)
- ✓ İçinin bütün gizli cereyanlarını gevşek, salıntılı, kırık dökük vücut hareketleriyle dışarı salıveren tam bir teslim oluş hali içinde bir istisna vaat etmiyor değil.(Y5)
- ✓ Renksiz yüzünde ciddilikten başka hiç bir şey güzel değil.(Y5)
- ✓ Vazgeç, dedim, sırası değil şimdi.(Y302)
- ✓ Çocuksa kara kışla alakadar değildi.(P21)
- ✓ Herhalde bu odanın kiracısına serçe parmağının ucuyla bile dokunacak değildi.(Y15)
- ✓ -Azıcık anlıyorum. Çok değil.(Y16),
- ✓ Bir kemer uzuyor, delikleri kâfi değil.(Y466)
- ✓ Nereye gittiği malûm değil.(Y463)
- ✓ Bazen olurum böyle. Fakat bu kadar değil.(Y19)
- ✓ Hiçbir şey basit değildir.(Y19)
- ✓ Tam öyle değil.(Y21)
- ✓ İskarpinleri ayağında değildi.(Y22)

- ✓ Yalnız, yüzünün bir yanı muharebede yanmış kırıklık bir memurun ne düşündüğünü anlamak kabil değildi. (YD9)
- ✓ Şimdi insanlar, artık sizin zamanınızın insanları değil. (YD11)
- ✓ Tamamıyla haksız değilsiniz.(YD11)
- ✓ Fakat ne malumatı, ne de çalışkanlığı işe yarar cinsten değildi.(YD12)
- ✓ Herkes, kendisi gibi vurdumduymaz değildi.(YD19)
- ✓ Muzaffer, kendine ait işlere başkalarının burnuna sokmasına müsaade edecek; hayatıyla, menfaatıyla oynatacak adamlardan değildi.(YD21)
- ✓ Çünkü bu Leman Hanım'ı ilk baştan çıkaran ben değilim.(YD22)
- ✓ Bu, onun ilk defa başına gelen bir şey değildi.(YD25)
- ✓ Hayriye Hanım'ın yüzünde şaşkınlıktan başka bir şey okumak kabil değil.(YD31)
- ✓ İş öyle değil.(YD34)
- ✓ Fikret, güzel değildi.(YD36)
- ✓ Evet, karısı pek haksız değildi.(YD37)
- ✓ “Ne demek bu defa? Eğer bu Defne Hanım'ın sık sık şakadan kaybolma huyu varsa bunu bilmemiz gerekir, burası oyun bahçesi değil, hanımlar!”(S6)
- ✓ Bakın burası aile içi anlaşmazlıklarını çözme yeri değil.(S7)
- ✓ ... İstanbullu genç bir gazetecinin dijital ortamda izini sürmemek anlaşılır gibi değildir.(S18)
- ✓ Zaten bu kadar temiz giyinmesinin sebebi de bundan başka bir şey değildi.(YD45)
- ✓ Bazılarına göre ise bu adam çoluk çocuk ağzına düşen bu rezaletleri sezinlemeyecek kadar ahmak, evde oluk gibi akan paranın membaini keşfedemeyecek derecede bunak değildi.(YD45)
- ✓ Yalnız, iki tarafın kuvvetleri müsavi değildi.(YD50)
- ✓ Onlar da genç değil miydiler?(YD51)
- ✓ Ali Rıza Bey, bir zaman şaşkın şaşkın çarpışmış, çocuklarının hepsine ayrı ayrı anlatmaya çalışmıştı ki bu düğün bildikleri gibi ferahlı ve itibarlı bir düğün değildi.(YD60)
- ✓ Dert, sade elbise derdinden ibaret de değildi.(YD60)
- ✓ Ferhunde'nin “ üç kişi olduk” demesi tevazudan başka bir şey değildi.(YD64)

- ✓ Ali Rıza Bey' e göre Fikret tamamıyla haksız değildi.(YD64)
- ✓ Bu gidişten o da memnun değildir.(YD68)
- ✓ Ne bu yaşayış tarzını, ne evlerine girip çıkan insanları, o da beğenmiyor; fakat ne çare ki iş çığırından çıkmış, karısına olan zaafi yüzünden yahut daha başka sebeplerden, kendini bu korkunç akıntıya kaptırmıştır; bu müdafaalar bu zaafa mazeret göstermekten başka bir şey değildir.(YD68)
- ✓ Babaları değil misin?(YD70)
- ✓ Darılıp bir köşeye çekilecek zaman değildi.(YD71)
- ✓ Bu sitemin doğru değil baba.(YD73)
- ✓ Mademki senin saadetine temine kadir değilim.(YD73)
- ✓ Evet, karısı pek haksız değildi.(YD37)
- ✓ Bu gidiş iyi bir gidiş değil.(YD73)
- ✓ O artık , kılı kırk yaran, günlerce düşünüp üzülmeden en ehemmiyetsiz bir işe teşebbüs etmeyen, eski, mahcup, korkak Babıali efendisi değildi.(YD76)
- ✓ Kadının bu sözlere kızması , ağır, acı bir şey söylemek , icap ederse Ali Rıza Bey'in istediği de bundan başka bir şey değildi.(YD82)
- ✓ Ali Rıza Bey, sen eskiden böyle değildin.(YD83)
- ✓ Hayriye Hanım'ın istediği pek öyle olmayacak bir şey değildi.(YD83)
- ✓ Bugün reddettiği şeyi yarın karakış geldiği, çocuklar çıplaklıktan, açlıktan, ateşsizlikten feryada başladıkları zaman nasıl olsa kabul edecek değil miydi?(YD85)
- ✓ Bu on gün içinde eriyen dört yüz liradan ne yapıp edip bir tamir paracığı olsun ayırmalı değil miydi?(YD86)
- ✓ Bir şey değil, geçer.(YD88)
- ✓ Hâlbuki zavallı çocuk, birkaç gün değil, bir gün bile evinde dinlenecek halde değil.(YD90)
- ✓ Fikret haksız değildi.(YD92)
- ✓ Kendi etinden ve kalbinden bir parça demek olan bir insanı bir hapisshanede bırakıp gitmek kolay değildi.(YD98)
- ✓ Zaten bu felaketlerin asıl sebebi o uğursuz aşk değil miydi?(YD102)
- ✓ İlk zamanlarda bu kadını sevmiyor değildim.(YD104)
- ✓ Vazife diye üstüme aldığım bir şeyi kolayca silkip atabilecek mayada bir insan değilim.(YD104)

- ✓ O da fena bir adam değildi.(YD106)
- ✓ Neyin nesi olduğunu adamakıllı tahkik bile etmedikleri bu adam, herhalde bir sağlam ayakkabı değildi.(YD110)
- ✓ Necla'nın sözü pek boş değil.(YD110)
- ✓ Fakat ne çare ki zaman o zaman değildi.(YD111)
- ✓ Zaten bu, onun için pek çok fedakârlık de değildi.(YD112)
- ✓ Bereket versin hastalık tehlikeli bir şey değildi.(YD114)
- ✓ Öyle olmasa Dolap Sokağı'ndaki ev oturulur gibi değildi.(YD115)
- ✓ Bir genç kızın bu kadar fazla dolaşması doğru bir şey değildi.(YD116)
- ✓ Mamafih pek o kadar büyütülecek bir mesele de değil.(YD119)
- ✓ İyi düşünülürse doğrusu da bu değil miydi?(YD125)
- ✓ Plan, hiç fena değil.(YD128)
- ✓ Neyse, maksat bu değil.(KK33)
- ✓ Fakat felsefe, bu demek değildi.(TO222)
- ✓ Bu davranışlar Sevgi'ye göre değildi.(TO227)

2.7.KATMERLİ KOPULA

Katmerli kopula, iki kopula ifadesinin birlikte kullanılması sonucu meydana gelen bir kopula biçimidir. “Bu yazılanlar gerçek değildir.” cümlesinde görüldüğü üzere değil ve –Dir kopula işaretleyicileri bir arada kullanılmıştır. Burada değil kopulası durumu olumsuzluk yönüyle ifade ederken –Dir ise belirtme görevi üstlenmektedir. Ayrıca ikisi birlikte cümleyi sonlandırma görevinde bulunmuşlardır. Hikmet Dizdaroğlu bu kopula yapısına “değildir” örneğini vererek ‘Katmerli Koşaç’ olarak isimlendirmektedir.

Var/yok gibi kopula işaretleyicileri ile birlikte –Dir’in kullanılmasıyla da farklı katmerli kopula yapıları meydana gelmektedir. “Bu olayın iki nedeni vardır.”, “Bu şehirde yaz ile ilkbahar arasında fark yoktur.” cümlelerinde ifade edildiği üzere iki tane kopula şekli birlikte kullanılmış ve cümlenin hem cümleyi yüklemleştirmiş

hem de anlamı kuvvetlendirme işlevi görmüşlerdir. Bu iki cümle sonlarında var ve yok kopulaları cümleleri sonlandırabilmektedirler ancak –Direki vasıtasıyla belirtme ve vurgulama sağlanmaktadır.

- ✓ Mamafih, inanınız ki bu vaka zihninizde büyüttüğünüz kadar fevkalade bir şey değildir.(YD22)
- ✓ Oysa eskiden üç bekçisi vardı Akrep Arif mahallesinin.(P79)
- ✓ ... pek türlü hünerleri vardır.(S10)
- ✓ Bu felaket şekillerinden hiçbiri şuurumuzda yoktu.(Y19)
- ✓ ... pek türlü hünerleri vardır.(S10)
- ✓ Hiçbir şey basit değildir.(Y19)
- ✓ Sis vardı.(Y19)
- ✓ Kız yoktu.(Y19)
- ✓ Üstünde bir yorgan vardı.(Y21)
- ✓ Bu işte giderek ustalaşmaktaydı ya Hagopik'in keyfine diyecek yoktu.(P20)
- ✓ Yalnız bir düşüncesi vardı.(YD14)
- ✓ Gözlerinde iki dipsiz, karanlık kuyu vardır.(P42)
- ✓ İstanbul'da, hele bu züppe köyde herkes büyük bir mesele değildir.(Y27)
- ✓ İnan ki böyle bir şey imkânsız değildir. (Y28)
- ✓ İskarpinleri ayağında değildi.(Y22)
- ✓ Fakat genç kızlığından beri ailenin içinde herkesten ziyade kendisine hürmet ettiren ağır, haşmetli amirane bir hali vardı.(KK32)
- ✓ Herkesin kusurunu yüzüne vurmakta ve işlenen hatanın hiç değilse dille cezasını vermekte zerre kadar insafı yoktur.(KK32)
- ✓ Yüzünde hâlâ kan ve şişkinlik vardı.(Y31)
- ✓ Ancak, ablacığım, dün gece burada idi, öteki yoktu.(Y34)
- ✓ Rengârenk ışıklar önünde şeytanca kıvrılışlarla oynayan ifritin bir bedeni, bir de hürriyetin tarihi vardır. (Y39)
- ✓ Kelimelerde üflenen bir mum alevinin sönmeden evvelki çırpınışı vardı.(Y3)
- ✓ Odada kimse yoktu.(Y452)
- ✓ Salonda ışık vardı.(Y450)

- ✓ ... çenesinde hafif bir ağrı vardı.(Y443)
- ✓ ... gerçek bir harp sahnesinde döğüşen askerlerin resimlerini ve tavırlarını tesadüf olarak aynı çizmesine imkân yoktur.(Y438)
- ✓ Hasta **değildi** adam.(Y435)
- ✓ İntihar intihardır ve başka hiçbir şey değildir.(Y423)
- ✓ “Yok,yok. Seniha onu sevemez, bu kabil değildir.” diyordu.(KK38)
- ✓ Diğer taraftan hekimlerle müşaverelerinin neticesinde de anladı ki, bu öldürücü hastalık değildir.(KK41)
- ✓ Yanımda bir de kılavuzum vardı. (Y40)
- ✓ Suda ve kıyılarda bizden başka kimse, hatta canlı mahlûk yoktu.(Y40)
- ✓ Benden de al o kadar, dedi, insanların yüzde doksan dokuzuna bakkal hesabından fazla matematiğin lüzumu yoktur. (Y50)
- ✓ Çocuklar ve gençler için araştırma metodlarını gösteren kılavuz- öğretmenler vardır. (Y51)
- ✓ Dünyanın ve Türkiye'nin hiçbir büyük zengini Ticaret Mektebinden mezun değildir. (Y52)
- ✓ Ne yazık ki sığınacağı bir karanlık yoktu ortada.(P78)
- ✓ Onların başka çaresi yoktur.(S10)
- ✓ ... İstanbullu genç bir gazetecinin dijital ortamda izini sürmemek anlaşılır gibi değildi.(S18)
- ✓ Çıt yoktu.(S20)
- ✓ ... komiser Ümit Kaman'ın, iki yıldır handiye aldığı her nefesi zehreden büyük bir yarası vardı.(S27)
- ✓ Gözlerinde ablasına ve annesine benzemeyen saf bir samimiyet vardı.(S19)
- ✓ Fakat içine galiba sabun kaçan kulaklarında bir uğultu vardı.(Y468)
- ✓ ... vahşi ve tüyler ürpertici bir sertlik vardı.(Y464)
- ✓ Meral o zaman dünyada yoktu, şimdi de yok.(Y462)
- ✓ Bu istidatları tayin eden mükemmel testler vardır.(Y54)
- ✓ Fakat zorlama yoktur. (Y54)
- ✓ İşte senin dudaklarında ölümün serinliği vardı.(Y461)
- ✓ Nail Beycik **yoktu** o gün.(Y461)
- ✓ Zaten kalbinden bir şikâyeti vardı.(Y457)

- ✓ Yerde cildinden fırlamış sayfeleri açık bir telefon rehberi vardı.(Y456)
- ✓ Yerde kırmızı bir ceket, siyah bir eteklik ve yüzüstü dönmüş bir terlik vardı.(Y452)

Bu kopula yapısı ile ilgili yazıtlarda şu örneğe rastlanmaktadır:

- ✓ K(a)g(a)nl(ı)g bod(u)n (e)rtim “ Hakan sahibi bir halk idim.” (BK D9)
(Tekin, 53)

SONUÇ

Türk dilinde fiil cümlesi ve isim cümlesi olmak üzere iki çeşit cümle yapılanması bulunmaktadır. Kimi araştırmacılar Türk dilinin asli cümle türünün fiil cümlesi kimi araştırmacılar ise isim cümlesi olduğunu savunmaktadırlar. Fiil cümlesinin asli cümle türü olduğunu savunan araştırmacılara göre ilk önce fiil cümlesi kullanılmış daha sonra isim cümlesi bundan meydana gelmiştir. Öte yandan her iki cümle türünün de asli olduğunu savunanlar da bulunmaktadır. Türk dilinin tüm dönemlerinde isim cümleleri meydana getirilirken değişik yapılar kullanıla gelmiştir. Bu yapılar cümlede fiilin olmadığı durumlarda isim üzerine gelerek onu yüklemleştirme görevinde bulunmaktadırlar. İşte bu yapıları çalışmamızda kopula işaretleyicileri olarak ele almaya çalıştık. Bu yapılar arasında en önemlilerinden biri i- (< er-) fiilidir. Türk dilinin tarihi dönemlerinden itibaren isim cümle yapısını oluşturmakta sürekli kullanılmış bir kopula biçimidir. Bunun yanında +Dır, var/yok, değil gibi kopula işaretleyicilerini de çalışmamız çerçevesinde ele aldık. Bu yapılar sadece isim cümlelerini meydana getirmemiş ayrıca anlamsal birtakım görevleri de yerine getirerek cümle içerisinde önemli görevleri üstlenmişlerdir. Çalışmamız çerçevesinde vermiş olduğumuz örneklerde görüleceği üzere kopulatif formlar bazen cümle içerisinde şekil olarak yer almasa da cümlenin anlamsal yönünü tamamlama hususunda önemli işlevleri yerine getirmektedirler. Çok eski bir geçmişe sahip olan Türk dili, kopulatif şekillerin farklı kullanımlarını barındırmaktadır. Zira Türk dili dönemleri arasında anlamsal ve şekilsel olarak farklar bulunabilmektedir. Bu farklar ele almış olduğumuz konuyu da ziyadesiyle kapsamaktadır. Türk dilindeki cümlelerde yer alan zengin anlamsal boyutlar bize bu cümlelerin kuruluşu hakkında farklı düşünme imkânları sağlamaktadır. Zira Türk dili dönemlerindeki metinlerde bugün hâlâ tam olarak fikir birliğine varılmamış birçok yapı mevcuttur.

Çalışmamız çerçevesinde yer alan kopulatif şekillerin genel itibariyle görevleri isime gelerek onu yüklemleştirmektir. Ancak bu şekiller cümlede anlamsal görevleri de yerine getirmektedirler. +Dır eki isim cümlesini meydana getirmede etkin olarak kullanılmasının yanında cümleye kuvvetlendirme, ihtimal, belirtme gibi

anlamlarda kazandırmaktadır. Çalışmamızda kopula işaretleyicilerinin bu yönlerini de ele almaya çalıştık. Türk dili çalışmalarında bildirme, ek fiil, koşaç başlıkları altında ele alınan kopula yapıları genel olarak derinlemesine ele alınmamaktadır. Yapılara tek bir yönden bakmak yerine şekilsel ve anlamsal işlevlerini birlikte ele almak yapıların daha iyi anlaşılması ve benzer yapılarda nasıl bir inceleme yolu izleyeceğimiz hakkında bize fikir verebilecektir. Çalışmamız çerçevesinde vermiş olduğumuz örnekleri elde ettiğimiz metinler günümüz Türkçesinin çeşitli zamanlarından seçilmiştir. Farklı dönemlerden seçilmiş olan bu metinler, kopulatif şekillerin kullanımları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Tez çerçevesinde yararlanmış olduğumuz metinler rastgele dönemlerden seçilmeyip 1940'lı yıllardan başlayarak 15-20 sene aralıklarla yer alacak şekilde seçilmiştir. Bu şekilde farklı dönemlerde yer alan eserler sayesinde değişimlerin olup olmadığını gözlemleyebilmekteyiz. Türk dili çalışmalarını tarayıp elde ettiğimiz sonuçlara göre yaptığımız bu çalışmanın benzeri şekilde kategorizasyon yapılmış bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Kopula ile ilgili diğer dillerde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurularak yeni bir bakış açısıyla kategorize etmeye çalıştık. Çalışmamızın, Türk dilinde kopula ile alakalı yapılacak olan diğer çalışmalara örnek olacağı umudunu taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- Acarlar, K. (1969). “Olmak Fiilinin Özellikleri”, TDK Yayınları, s.216.
- Adalı, Oya (1978).*Türkiye Türkçesinde biçim birimler*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 459, Ankara.
- Ağca, Ferruh (2015). “Eski Türkçede Varlık ve Yokluk İşaretleyicilerinin (ba:r, yo:k) Gramerleşme Süreçleri”, Dil Araştırmaları, S: 16 Bahar, s.83-101.
- Akalın, Mehmet (1998). *Tarihî Türk Şiveleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Aksan, Doğan (1983). *Sözcük Türleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arat, Reşit Rahmeti (2007) *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Atay, Oğuz (1999). *Tehlikeli Oyunlar*, Sinan Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Erhan (2012). *Orhon Yazıtları*, Kömen Yayınları, Konya.
- Bacanlı, Eyüp (2007). “Altay Türkçesindeki Şimdiki Zamanın Ek Fiili ve İsim Cümlelerinde Şahıs Bildirimi”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C:4, S:3, s. 52-67.
- Banguoğlu, Tahsin (2012).*Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- Baydar, Turgut (2012). “+Dır Bildirme Eki Üzerine”, S.Ü. TAD, S:32,s.225-235.
- Bilgegil, Kaya (2009).*Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum.
- Chien-Hsun, Chen (2006). “Koşaç Tümceleri: Evrensel Dilbilgisi Çerçevesinde Türkçe ve Çincenin Karşılaştırılması”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Curnow, J. T. (1999). “Towards a Cross-Linguistic Typology of Copula Constructions”, Proceedings of the 1999 Conference of the Australian Linguistic Society.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976).*Tümce Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ediskun, Haydar (1956).*Türk Dil Bilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Emre, Ahmet C. (1955). “Türkçede Cümle: II. İsim Cümlesi, TDAY Belleten TDK Yayınları, Ankara.

- Eraslan, Kemal (26 Eylül- 3Ekim 1988). “Bar ve Yok Kelimelerini Cümle Kuruluşundaki Rolü”, Uluslar arası Türk Dili Kongresi, Türk Dil Kurumu Yayınları, s.457-464.
- Ercilasun, Ahmet B.,*Başlangıçtan Yirmibirinci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet B. (1984). *Kutadgu Bilig Grameri* (Fiil), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2008). *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul.
- Gabain, A.Von (1995). *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gedizli, Mehmet (Ankara 2013). “Türkçede Yardımcı Fiillerin Morfo-semantiği ve İşlevi”, Turkish Studies, s. 897-914.
- Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dil Bilgisi*, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gülsevin, Gürer (1995). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara.
- Gülsün, Mehmet (2008). “Türkçede Çekim Sürecinde Kullanılan Kopulatif Formlar Hüküm Sözcüklerinin Salar Türkçesindeki Görünüm ve İşlevleri, Gazi Türkiyat Dergisi, S:3, s.131-146.
- Güntekin, Reşat Nuri (2002). *Yaprak Dökümü*, İnkılap Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Hatiboğlu, Vecihe (1978). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, Mehmet (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Dil bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.
- Karaağaç Günay (2009).*Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Karabeyoğlu, Adnan Rüştü (2007). “Orhon Yazıtlarında BOL- ve ER- Fiilleri Üzerine”, Türklük Bilimi Araştırmaları, S:22, s. 87-100.
- Karahan, Leyla (Aralık 2015). “Türk Gramerciliğinde İsim Cümlesi-Fiil Cümlesi Tartışmaları”, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi.
- Karahan, Leyla (2008).*Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Karakoç, Birsal (2011). “The Finite Copula bol- In Noghayand Its Functional Equivalents In Turkish”, *Studies on Turkishand Turkic Languages*, s.143,149.

Karaosmanoğlu, Yakup (1996). *Kiralık Konak* , İletişim Yayınları, İstanbul.

Karaş, Hikmet (2008). “Özbek Türkçesinde er- ve bol- Yardımcı Fiillerinin Birbirinin Yerine Kullanılması”, *Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:18, S:2, s. 141-150.

Kelepir, Meltem (2003). “Olmak, değil, var ve yok”, *Proceedings of the XVIth. Dilbilim Kurultayı*.

Koç, Nurettin (1996). *Yeni Dilbilgisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Korkmaz, Zeynep (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara.

Korkmaz, Zeynep, “Göktürkçede İsimden Fiil Türeten Ekler ve Köken Yapıları Üzerine”, TDYAB, 1990.

Uzun, Nadir Engin, *Biçimbilim-Temel Kavramlar*, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Öner, Mustafa, “Türkçede İsimden Fiil Yapma Üzerine Notlar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2006.

Özalan, Uluhan, “Türk Dilinin Çağdaş Diyalektlerinde Cevheri Ek Fiil Olarak +(B)O(L)-”, *Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*(2014), Yıl:2, S:3, s:6-31.

Özönder, S.B., “Türk Dilinde Fiil ve Fiil Çekimi”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, TDK Yayınları, Ankara, 1999.

Özözen, YüceolMuna (2010). “Türkçede “Bildirme” Çekimi ve Pekiştirme Olasılık Kategorisi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, Ankara.

Safa, Peyami (1971). *Yalnızız* , Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Sağ, Yağmur (2013). “Copula In Turkish”, *Proceedings of the 8th Workshop on Altaic Formal Linguistic (WAFL8)*, MITWPL67.

Sansa, S.T. (1986).“DIR in Modern Turkish”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Savran, Hülya (2008). “Türk Dilinde “+Dİr” Bildirme Eki ve “+Dİr” Bildirme Ekiyle Yapılan Belirsizlik Kelimeleri, U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 9, Sayı: 14.

Şafak, Elif (2000). *Pinhan*, Metis Yayınları, İstanbul.

Tekin, Talat (2010). *Orhon Yazıtları*, TDK Yayınları, Ankara.

Topal, Erol (Mayıs 2012). “Türkçede Ek-fiil (i-) Üzerine Düşünceler”, Kastamonu Eğitim Dergisi, C:20, No:2, s645-654.

Uzuner, Buket (2012). *Su*, Everest Yayınları, İstanbul.

Vardar, Berke (1996). *Açıklamalı Dilbilimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.